

Copyright © 2025 **T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı**
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2025 • 13(37) • 75-95

ISSN 2791-8157
Başvuru | 11 Ocak 2025
Kabul | 27 Haziran 2025

Türkiye'nin Gençlik Vizyonu: 2000-2024 Dönemi Politika Metinleri Üzerinden Gençliğe Genel Bir Bakış

Zeliha Karaağaç Cingöz*

Öz

Toplumların refahını hedefleyen ve bu kapsamda müdahaleleri öngören sosyal devlet yaklaşımının önemli politika alanlarından biri de gençliktir. Çünkü her sosyal politika geleceğe bir yatırımdır ve bu yatırım yeni nesiller aracılığıyla varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle gençlik politikaları ve uygulamalarının değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Nitel araştırma yöntemine uygun olarak hazırlanan bu çalışma, Türkiye'de yakın dönemde benimsenen gençlik vizyonunu ve bu çerçevede yürütülen uygulamaları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde PRISMA protokolü izlenerek araştırmaya dâhil edilen 106 belge tematik analiz yoluyla incelenmiştir. Gençlik hedefi, eğitim, aile, girişimcilik ve istihdam, dezavantajlı gruplar ve sosyal içermeye, kültür ve sanat, dijitalleşme ve katılım temalarındaki politika uygulamaları ve araştırma sonuçları birlikte ele alınmıştır. Bu kapsamda yakın dönem politika belgelerinde ortaya konan gençlik vizyonunda ağırlık sırasına göre sosyal boyut, bilgi ve yetkinlikler boyutu ile psikolojik boyut olmak üzere üç boyutun öne çıktığı görülmüştür. Toplumsal beklentilerin yüksek olduğu, çeşitli bilgi ve yetkinliklerle donatılmak istenen gençliğin psikolojik boyutunun hem hedeflerde hem politika uygulamalarında görece zayıf kaldığı tespit edilmiştir. Türkiye'nin yakın dönem gençlik politika yaklaşımının diğer ülkelerle eğitim, istihdam, katılımcılık gibi alanlarda uyumlu olduğu, aile ve milli tarih bilinci gibi alanlarda ise farklılaştığı görülmüştür. Yakın dönem gençlik hedefleri ve politika uygulamaları arasında ortaya çıkan uyumsuzluklar ve eksiklikler sosyal politika perspektifinden tartışılmış, alan araştırmaları üzerinden gençliğin mevcut durumu ortaya konulmuş ve sektörlere göre politika yapıcılara ve araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Gençlik Sosyolojisi, Gençlik Politikası, Eğitim Politikası, Dezavantajlı Gruplar.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye, zelihakaraagaccingoz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5704-7200

Abstract

One of the important policy areas of the welfare state approach, which aims at the well-being of societies and provides for interventions within this framework, is youth. This is because every social policy is an investment in the future and this investment continues its existence through new generations. Therefore, the evaluation of youth policies and practices is very important. The current study, prepared in accordance with the qualitative research method, aims to evaluate the youth vision adopted in Turkey in recent times and the practices implemented within this framework. Within the scope of this objective, 106 studies included in the study in accordance with the PRISMA protocol were analyzed through thematic analysis. General policies on the themes of youth objectives, education, family, entrepreneurship and employment, disadvantaged groups and social inclusion, culture and art, digitalization and participation were addressed within the scope of youth objectives. In this context, it was observed that three dimensions, namely social dimension, knowledge and competencies dimension and psychological dimension, came to the fore in the youth vision put forward in recent policy documents. It was identified that the psychological dimension of youth, who are subject to high social expectations and are intended to be equipped with various knowledge and competencies, remains relatively weak both in objectives and in policy implementations. It was observed that Turkey's recent youth policy approach is compatible with other countries in areas such as education, employment, participation, but differs in areas such as family and national history awareness. The discrepancies that emerged between recent youth objectives and policy implementations were addressed from a social policy perspective, and recommendations were presented to policy makers and researchers.

Keywords: Social Policy, Youth Sociology, Youth Policy, Education Policy, Disadvantaged Groups.

Giriş

Gençlik, devletler için en önemli sosyal politika alanlarından biridir. Ancak kavramsal bir olgu olarak gençlik, toplumsal bir kategori veya sosyolojik bir olgu olmaktan ziyade genellikle yaşla ilişkili biyolojik bir kavram olarak ele alınmaktadır (Gençlik Örgütleri Platformu [GÖP], 2024). Alan yazına ve gençlik politika metinlerine bakıldığında gençliğin nasıl tanımlanacağı konusunda bir fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. En temelde farklı belgelerde gençlik kategorisi altında farklı bir yaş aralığı tanımlanmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği programları kapsamında gençlik programlarını koordine eden Ulusal Ajans, 13-30 yaş arasındaki bireyleri genç olarak tanımlarken Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [UNDP] 15-24 yaş arasındakileri genç olarak değerlendirmektedir (UNDP, 2008). Buna karşılık, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 18 yaşına kadar olan bireyleri çocuk olarak tanımlamaktadır (Avrupa Konseyi, 1996). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD] Uluslararası Yetişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi Programı ise 16-65 yaş arasını yetişkin yaş grubunda değerlendirilmektedir (OECD, 2025a). İslam İşbirliği Teşkilatı [İİT] Gençlik Strateji Belgesinde 16-35 yaş arası genç olarak kabul edilmektedir (İİT, 2016). Türkiye'de Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB] Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi'nde gençleri 14-29 yaş aralığındaki bireyler olarak sınıflandırırken (GSB, 2013a) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB] (2021) 18 yaşına kadar olan bireyleri çocuk olarak kabul etmekte, Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] ise raporlarında 15-24 yaş aralığındaki bireyleri genç olarak sınıflandırmaktadır (TÜİK, 2024a). Bazı araştırma kuruluşları da gençlik araştırmalarında 15-30 veya 18-30 yaş aralığını referans almaktadır (ADA Araştırma, 2020; PAY Gençlik Derneği, 2024). Görüldüğü üzere özellikle ergenlik döneminde (14-18

yaş) çocuklar ve gençler arasında net bir ayrım bulunmamakta, bu da politika ve mevzuatta boşluk yaratarak demografik verilerin karşılaştırılmasında zorluklara yol açmaktadır. Bu durum gençlere yönelik politika tutumlarını, hatta onları koruma veya sorumlu tutma gibi tutumları dâhi etkilemektedir. İncelenen belgelerden yola çıkarak Türkiye'de gençliğin sosyokültürel bir kategori olmaktan ziyade biyolojik, yaşa dayalı bir kavram olarak görülme eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada ise gençlik biyolojik bir olgu değil, sosyolojik bir olgu olarak ele alınmaktadır.

Ülkelerin iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasal yapılarındaki değişimi, yenilenmeyi ve gelişimi ifade eden gençlik kalkınma için bir dinamizm ve potansiyeli yansıtmaktadır. Bu nedenle kalkınma teorileri için genç nüfus önemli bir çalışma alanıdır. Zira kalkınma günümüzde iktisadi temellerin ötesine geçen çok boyutlu bir anlama sahiptir. Bunda temel ihtiyaçlar yaklaşımının yerini 1970'li yıllardan sonra sürdürülebilir kalkınmaya bırakması ve genç kuşakları refah için kritik bir noktaya konumlandırması etkili olmuştur. Özellikle de insani kalkınma yaklaşımında asıl sermaye beşeri sermaye olarak görülmektedir (Taban ve Kar, 2014). Kalkınmada beşeri sermaye yaklaşımı nüfusun bilgi, beceri ve tecrübesini öne çıkarırken eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel sermayeye odaklanarak gençlik politikalarına çerçeve sunmakta, ekonomik kalkınma için gençlere eğitim, sağlık ve beceri alanlarında yatırım yapılmasını öngörmektedir (OECD, 1998). Bununla birlikte sosyal sermaye yaklaşımı gençlerin sosyal ağları, gönüllülük faaliyetleri üzerine odaklanarak kalkınmaya olan etkisi üzerine bakış açısını sunmaktadır (Bradbury ve Kay, 2008). Bu da gençlik politikalarında gençlerin girişimciliği, gönüllülük faaliyetlerine katılımını destekleyici politikaları öngörmektedir. Katılımcı kalkınma teorisi de gençlerin karar alma süreçlerine katılımının demokratikleşme ve kalkınma üzerindeki olumlu etkilerine odaklanarak bu çerçevede üretilen gençlik politikalarını desteklemektedir (Dezelan, 2023). Kısacası her bir kalkınma teorisi farklı noktalardan gençlik politikalarına yön vermekte, yeni bir perspektif açmaktadır.

Gençlik politikaları toplumun tümünü; aileyi, okulu, iş hayatını, kurumları, bugünü ve geleceği kapsayan bu alanları etkileyen ve bu alanlardan etkilenen bir faktördür. Bir ülkenin gençliğe sosyal, iktisadi ve siyasal alanlarda biçtiği rol, ayrıldığı bütçe, gençlik yasaları, gençliğe yönelik birimleri, eğitim politikaları, enformasyon politikaları ve araştırmaları gençliğe dair hedeflerin bir yansımasıdır. Nitekim ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik alanlardaki hedefleri ile gençlik alanındaki politikaları birbirinden bağımsız olarak düşünülemediği daima göz önünde bulundurulması gereken bir olgudur. Örneğin 2013 yılında hazırlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politika Belgesinde eğitimden hayat boyu öğrenmeye, aileden istihdama, bilim ve teknolojiye sağlık ve çevreye, kültür ve sanattan gönüllülüğe varıncaya kadar geniş bir yelpazede politika alanı belirlenmiştir (GSB, 2013a). Zira politikalar arası yatay ve dikey tutarlılık ve uyumluluk olduğu müddetçe politika hedeflerine ulaşılabilmesi mümkündür. Bununla birlikte her sosyal politika alanında olduğu gibi gençlik politikalarında da hedef ve beklentilerin ihtiyaç ve taleplerle uyumlu olması büyük önem taşımaktadır. Gençlik politikalarında bu beklentilerin kuramsal olarak hangi yaklaşımla ele alındığı da etkili bir faktördür. Örneğin sorun odaklı yaklaşım gençlerin problemleri, sorunları, güvenlikleri üzerine odaklanarak korumacı ve müdahale edici bir tavırla gençlik politikalarını şekillendirirken (Gill ve ark., 2024) kapsayıcı yaklaşım tüm gençlerin özellikle de dezavantajlı grupların gençlik politikalarından eşit şekilde yararlanmasına yönelik (OECD, 2022) bir pencere açar. Hak temelli yaklaşım gençlerin hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi üzerine gündemler oluştururken (European Youth Forum, 2012) gelişimsel yaklaşım gençlerin kişisel, sosyal ve mesleki gelişimlerini desteklenmesini öngörür ve özellikle eğitim politikalarını bu yönde şekillendirir (U.S. Department of Education Office, 2007).

Görüldüğü üzere ülkelerin benimsedikleri siyasi, iktisadi, kültürel, sosyal hedefler ve tutumların gençlik politikalarını şekillendirici bir işlevi bulunmaktadır. Bu nedenle bir ülkenin gençlik politikalarını anlamak, ülkenin politika belgelerinde yer alan hedef ve eylemlerin analiz edilmesiyle mümkündür. Bu çalışmada da üst politika belgelerinin içerik analizi yapılarak Türkiye’de yakın dönemde benimsenen gençlik ideali ortaya konulmaya çalışılmış, gençlik politikası uygulamaları ve araştırma raporları üzerinden sosyal politika perspektifi ile bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada en temelde yakın dönemde Türkiye’nin benimsemiş olduğu gençlik vizyonu ve gençliğin mevcut durumunu anlamak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın alt araştırma soruları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. Üst politika metinlerinde nasıl bir gençlik profili hedeflenmektedir?
2. Gençliğe dair hedefler kapsamında hangi gençlik politikaları ve yaklaşımları benimsenmiştir?
3. Gençlik araştırmalarına göre gençlerin mevcut durumu nasıldır?
4. Türkiye’nin gençlik politikalarının diğer ülkelerin gençlik politikaları ile benzer ve farklı yönleri nelerdir?

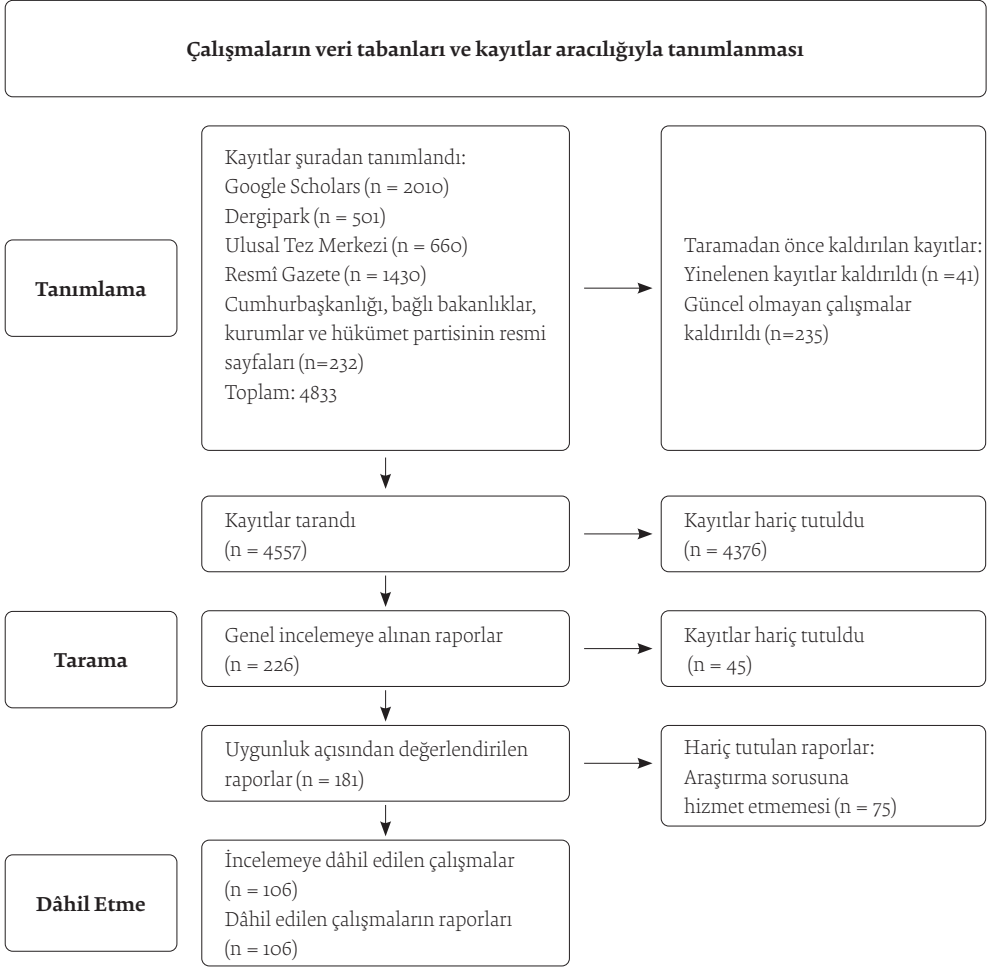
Yöntem

Nitel araştırma desenine uygun olarak yürütülen bu çalışmada dokümantasyon tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi yapılırken ise PRISMA kılavuzu kullanılmıştır. PRISMA Kılavuzu sistematik derleme yapan çalışmalar için tasarlanmış uluslararası bir raporlama standardıdır (Page ve ark., 2021). Bu kapsamda ilk olarak araştırma sorusu tanımlanmış, sonrasında kapsamlı bir literatür taraması yapılmış, araştırma soruları ve sınırlılıklar çerçevesinde dokümanların incelemeye dâhil edilme ve çıkarılma kriterleri belirlenmiş ve bu doğrultuda doküman ayıklama işlemleri yapılmıştır. Çalışma dokümanları belirlendikten sonra içerik analizi, temaların belirlenmesi ve verilerin sistematik olarak sunumu aşamaları gerçekleştirilmiştir.

Takip edilen adımlar PRISMA şeması olarak şekil 1’de gösterilmiştir. Buna göre tanımlama, tarama ve raporlama aşamalarında araştırmanın amacına uygun olarak gençlik politikaları ve gençlik araştırmaları tanımlamaya dâhil edilmiş, çalışmaların Türkiye özelinde olması, son 25 yılda yayımlanmış olması, gençlik politika ve uygulamalarına dair resmi bir belge olması kriterleri kullanılmıştır. Çalışmanın dışlama kriterlerinde ise gençlik politika ve uygulamalarında dair resmi belge olmaması, gençlik olgusuna dair teorik çalışma olması, son 25 yılda yayımlanmamış olması, genellenemez spesifik bir grup özelinde çalışılmış olması kriterleri yer almaktadır. Ayıklama ve dâhil etme çalışmaları tamamlandıktan sonra özet, başlık ve anahtar sözcükler incelenerek raporlamaya 106 belge dâhil edilmiştir. Araştırma; incelenen bu 106 belge ile sınırlı olup bu belgelerden 78’i gençlik politika ve uygulamalarına, 28’i ise gençlik araştırmalarına yöneliktir.

Alan yazında gençliğe dair geniş bir literatür söz konusudur. Gençlik sosyolojisi, eğitim, kimlik, iletişim, şiddet, istihdam, katılım gibi spesifik alanlar belirlenerek bibliyometrik çalışmalar da yapılabilir. Ancak bu çalışmada hedefler, eylemler ve ulaşma düzeyi ekseninde genel bir görünüme ulaşmak amaçlanmıştır.

Şekil 1. Takip Edilen PRISMA Şeması

Bulgular

Bu başlıkta incelemeye dâhil edilen belgeler tematik analize tabi tutulmuş ve belgelerin incelenmesi, kodlama, tema geliştirme, tema incelemesi ve tema tanımlama aşamalarından geçmiştir (Braun ve Clarke, 2019). Bu yaklaşım neticesinde gençlik hedefi, eğitim, aile, istihdam ve girişimcilik, dezavantajlı gruplar ve sosyal içerme, kültür ve sanat, dijitalleşme ve katılım olmak üzere sekiz temada hedefler, uygulamalar ve mevcut durum değerlendirmeleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda temalar halinde sunulmuştur.

Gençlik Hedefi

PRISMA protokolü çerçevesinde araştırmaya dâhil edilen 40 belge özellikle son dönemde ulaşılmak istenen gençlik hedefini ortaya koyacak nitelikteki belgelerdir: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Stratejik Bütçe Başkanlığı [SBB], Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB] gibi kurumlar ile kalkınma planları, hükümet programları, ekonomik programlar, yıllık programlar, komisyon raporları, faaliyet raporları, stratejik planlar, eylem planları gibi politika belgeleri ve

izleme-değerlendirme raporları niteliğindeki belgeler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu belgelerde yer alan hedeflerden yola çıkarak yakın dönemde Türkiye’de gençlik idealine dair kodlar ve referanslar tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Temalar, Kodlar ve Örnek İfadeler Tablosu

Temalar	Kodlar	Sıklık	Örnek ifadeler
Psikolojik Boyut: Bireyin duygusal durumunu, motivasyonunu ve kişisel özelliklerini ifade eden kavramlar bu tema altında yer almaktadır.	Empati	3	Kendini bilen, kendini ifade edebilen, özgüven sahibi, yeniliklere açık, beden ve ruh sağlığına sahip, duygularını yönetebilen, empati kurabilen, motivasyonu yüksek, meraklı, vb.
	Sevgi	15	
	Motivasyon	8	
	Özgüven	20	
	Merak	3	
	Saygı	22	
	Sabır	3	
	Merhamet	2	
	Dürüstlük	4	
	<i>Toplam</i>	91	
Sosyal Boyut: Bireyin toplumla olan ilişkilerini, sosyal rollerini ve toplumsal sorumluluklarını ifade eden kavramlar bu tema altında yer almaktadır.	Vatanseverlik	11	İnsan haklarına saygılı, demokratik, milli, tarihi, kültürel, insanî ve evrensel değerleri benimsemiş, ülkesini seven, millî birlik ve beraberlik duygusu gelişmiş, geçmişe saygılı, kültürel çeşitliliğe değer veren, toplumsal kurallara uyan, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif aktivitelere katılan, ailevi değerlere sahip çıkan, dayanışma içinde olan, sivil toplum faaliyetlerine katılan, toplumsal meselelere duyarlı, çevresine duyarlı, liderlik özellikleri gösteren, farklılıklara saygılı, eşitliği savunan, haklarını bilen ve koruyan, vb.
	Tarih Bilinci	41	
	Kültürel Bilinç	44	
	Sosyal İlişkiler	18	
	Sorumluluk	38	
	Katılım	17	
	Aile	45	
	Adalet	19	
	Çevre Bilinci	30	
	<i>Toplam</i>	263	

Bilgi ve Yetkinlikler Boyutu: Bireyin bilgi birikimi, becerileri ve yeteneklerini ifade eden kavramlar bu tema altında toplanmıştır.	Liderlik	7	İnsan haklarına saygılı, demokratik, milli, tarihi, kültürel, insanî ve evrensel değerleri benimsemiş, ülkesini seven, milli birlik ve beraberlik duygusu gelişmiş, geçmişe saygılı, kültürel çeşitliliğe değer veren, toplumsal kurallara uyan, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif aktivitelere katılan, ailevi değerlere sahip çıkan, dayanışma içinde olan, sivil toplum faaliyetlerine katılan, toplumsal meselelere duyarlı, çevresine duyarlı, liderlik özellikleri gösteren, farklılıklara saygılı, eşitliği savunan, haklarını bilen ve koruyan, vb.
	İletişim	14	
	Öğrenmeyi	4	
	Öğrenme	4	
	Eleştirel	10	
	Düşünme	10	
	Araştırma	7	
	Sorgulama	6	
	Yenilikçilik	12	
	Teknoloji	15	
	Çalışkanlık	3	
	Girişimcilik	24	
	Sportif	11	
	Sanat	8	
Toplam		139	

Tablo 1 incelendiğinde görüleceği gibi üst politika belgelerinde gençlik hedefine dair üç tema öne çıkmaktadır. Bunlar; psikolojik boyut, sosyal boyut, bilgi ve yetkinlikler boyutudur. İncelenen belgelerde bu üç temadan en çok sosyal boyutun öne çıktığı görülmüştür. Bu durum genç nesillerden beklentinin toplumsal yönde ağır bastığı şeklinde yorumlanabilir. Ağırlık olarak ikinci sırada bilgi ve yetkinlikler boyutunun, üçüncü sırada ise psikolojik boyutun belgelerde öne çıktığı görülmüştür. Sosyal boyutta en çok aile, tarih, kültür ve çevre bilinci ve sorumluluk öne çıkmıştır. Belgelerde istenen bilgi ve yetkinliklerde girişimcilik, psikolojik boyutta ise en çok özgüvene dair vurgu yapılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin yakın dönem resmi belgelerinde ortaya konan gençlik profilinde değerler hem psikolojik hem sosyal boyutlarda kendini gösterirken beceri boyutunda görece zayıf olduğu görülmüştür.

Eğitim Politikaları

Eğitim, en etkili sosyal politika araçlarından biridir. Bu bağlamda eğitim, yukarıda belirtilen gençlik profiline ulaşmada temel politika aracı olarak görülmüştür (GSB, 2013a). Son 25 yılda zorunlu eğitimin süresinin 12 yıla çıkartılması ve yükseköğrenimin yaygınlaştırılması çalışmaları bunun en temel kanıtıdır. Zorunlu eğitimde benimsenen öğrenci merkezli eğitim anlayışı; yapılandırmacı yaklaşım; sonuç odaklı değerlendirmeden süreç odaklı değerlendirmeye geçiş, din, ahlak ve değerler, kültür, sanat ve spor seçmeli ders alanların oluşturulması, özellikle de son dönemde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) olarak somutlaştırılan eğitim modelinde müfredatın sevgi, saygı, adalet, çalışkanlık, sorumluluk gibi temel değerleri yansıtan erdem-değer-eylem modeli ile kurgulanması; gelenek ve göreneklerin tanıtılması ve yaşatılması, tarih bilincinin kazandırılmasının yanı sıra dünyayı tanıma çabası (MEB, 2024) bireyin nesne olmaktan çıkıp özne konumuna doğru ilerlediği anlayışı tezahürler olarak değerlendirilebilir. Ortaöğretim düzeyinde kültürel tanıtım projelerinin yaygınlaştırılması, yabancı dil eğitimine verilen önem ve iyileştirme çalışmaları gibi pek çok uygulama eğitimi, kendi değerlerine bağlı, dünyaya açık, kendini ve dünyayı tanıyan bir gençlik idealinin geliştirilmesine hizmet etmektedir. Proje okulları uygulamasının

getirilmesi ise bilgi ve yetkinlik boyutuna yönelik yürütülen bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte yükseköğrenim olanaklarının iyileştirilmesi, üniversite sayısının ve kontenjanlarının artırılması, burs, ulaşım ve barınma olanaklarının geliştirilmesi, öğrenci hareketliliğinin oluşturulması ve teşvik edilmesi kapsayıcı eğitim ve eğitimin demokratikleşmesi adına önemli bir gelişmedir (Gür, 2016). Yükseköğretime erişimin artması, yaşam boyu öğrenme ve gençlik programlarına yapılan başvuruların artması gibi göstergeler açısından Türkiye eğitim-öğretim ve gençlik adına önemli ilerlemeler kaydetmiştir (Avrupa Komisyonu, 2013). Ancak eğitime erişim, kalite ve kapasite artışı yaşanmış olmakla birlikte eğitimsel eşitlik problemleri hala devam etmektedir (Çelik ve Gür, 2013; Suna ve ark., 2020). Öğrencilerin dezavantajlarından görece daha az etkilenen, kapsayıcı bir eğitim pek çok değişimin başlangıcı olmakla birlikte hiçbir değişimin tamamı değildir. Bu nedenle eğitim tek başına hedeflenen gençliğe ulaştıracak sosyal politikaların istediği değişimi sağlayamamaktadır. TYMM'nin hedeflediği huzurlu birey, huzurlu aile ve toplum, yaşanabilir çevre ideali eğitim ile bireyden başlatılabilir ancak aile ve topluma sirayeti için yeterli değildir. Bu değişim süreci aile, sosyal çevre, iş hayatı, medya ve iletişim araçları gibi informal eğitim alanlarında yürütülen politikalarla desteklenmeye, aynı anda tüm alanlara yönelik çalışmaların eşgüdümü olarak yürütülmesine muhtaçtır.

Haklarının bilincinde olan ve başkalarının haklarını koruyan, toplumsal, evrensel ve insani konulara duyarlı, insan hakları konusunda sivil toplum hizmetlerinde etkin rol alan, insan hakları savunucusu, gençlik idealinde ortaya konulan sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayışa sahip bir gençlik yetiştirmek için; aileye yönelik politikalar, dış politikada izlenen politikalar, bu konuda medya araçlarına yüklenen roller, formal ve informal eğitim kapsamında eğitim araçlarına verilen sorumluluklar bütünleşik bir şekilde çalışmalıdır. Bu bağlamda eğitim müfredatlarının etik ve insani değerlerle ele alınması, bu değerlerin kurum, devlet ve toplum kültürü olarak çeşitli araçlarla gençlere sunulması gerekmektedir. Ulusal Gençlik ve Politika Belgesi, gençlik kamplarının hedefleri ve kamplarda verilen eğitimin içeriği incelendiğinde geçmişe dayanan korumacı bir yaklaşım ve gelecek perspektifi de yoğun bir şekilde görülmektedir. Gençlik merkezlerinde düzenlenen sosyal bilimler, kişisel gelişim, din bilimleri, değerler eğitimi, inovasyon, dil eğitimi atölyeleri, gezgin, Anadolu'nun manevi kandilleri, merhaba vatanım, tarihin çizgileri, genç gündem, hadi konuşalım gibi programların (GSB, 2018-2023) muhafazakâr düşünce bağlamında tasavvur edilen gençlik ideali çerçevesinde hazırlandığı görülmektedir. Ancak 2024 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre gençler dürüstlük, eşitlik, hak savunuculuğu, saygı, hoşgörü ve tolerans gibi toplumsal değerlere daha fazla önem verirken misafırperverlik, yerellik ve milliyet gibi geleneksel ve muhafazakâr öğeler barındıran değerlere daha az önem vermektedirler (İTAM-KONDA, 2024). Burada değerler açısından gelenekle bağın kurulamadığı yorumu yapılabilir.

Yetiştirilmek istenen gençliğin ideali kendini tanıyan ve geleceğe yön veren, girişimci, çeşitli bilgi ve yetkinliklerle donatılmış gençler iken 2021 yılında yapılan bir araştırmaya göre gençlerin %16,4'ü önümüzdeki 5 yıl içinde hedeflerinden hiçbirine ulaşamayacağını düşünmektedir (İPA-İBB, 2021). Bu kapsamda 2024-2025 yılında uygulamaya konan TYMM'de sunulan beceriler çerçevesi, bir önceki başlıkta ortaya konan gençlik hedefinde görece zayıf kalan alanı güçlendirecek niteliktedir. Beceriler bakımından gençliğin mevcut durumuna 81 ülke özelinde on beş yaş grubunu değerlendiren PISA araştırmasının sonuçları üzerinden bakıldığında fen, matematik ve okuma alanlarındaki bilgi ve becerilerinin OECD ülke ortalamalarının altında olduğu (OECD, 2023), OECD Yetişkin Becerileri Anketi'ne (PIAAC) göre ise Türkiye'deki genç yetişkinler hem okuryazarlık hem de sayısal becerilerde OECD ülkelerindeki akranlarından daha düşük puana sahiptir (OECD, 2025b). Hem genç hem de yetişkinler açısından OECD ülkeleriyle beceri karşılaştırması yapıldığında Türkiye'nin beşeri sermayesinin OECD

ülkelerinin altında kaldığı görülmektedir. Ayrıca 2024 tarihli bir araştırma sonuçlarına göre dünya genelinde beceri açığı %75 iken Türkiye'de bu oran %76'dır (ManpowerGroup, 2024). Beceri açığının dünya genelinde bu kadar yüksek olması ve diğer saikler nedeniyle beceriler ve hayat boyu öğrenme dünya gündeminde önemli bir yer edinmiştir. OECD tarafından sunulan Eğitimin Geleceği ve Beceriler, Öğrenme Pusulası 2030 (OECD, 2025c), Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO] geleceğin meslekleri ve beceriler tahmin çalışmaları (2025), Dünya Ekonomik Forumu [WEF] Geleceğin Becerileri İttifakı (2025) gibi beceri girişimleri yakından takip edilmesini, gençlerin gelecekte ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri, tutum ve değerler konusunda eğitim aracılığı ile geleceğe hazırlanmalarına dair beceri yaklaşımı benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle gençlerin beceri profilinin ülke özelinde eğitim politikaları, gençlik politikaları ve istihdam politikaları ile birlikte kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar ile detaylı çalışılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Ayrıca bir önceki başlıkta ortaya konan gençlik hedefine ulaşmak için de sosyal duygusal beceriler kaçınılmaz bir gerekliliktir. TÜİK veri üzerinden 2011-2023 yılları arasında gençlerin toplumsal dönüşümünü ele alan bir başka araştırma sonuçları da gençlerdeki becerileri düşüklüğüne dikkat çekerek eğitimdeki büyümenin çağın ihtiyaçlarıyla uyumuna vurgu yapmakta ve eğitim sisteminin sosyal duygusal becerileri güçlendirmesini önermektedir (Köse, 2024).

Aile Politikası

Gençliğin eğitimi, sağlığı, ahlakı, fikri yapısı, vicdanı, kısacası hedeflenen gençlik özellikleri temelde ailede kazanılacak niteliktedir. Aile, toplumsal değerleri yaşama ve gelecek nesillere aktarma misyonunu taşıyan birincil kurumdur. Bu kapsamda incelenen Ulusal Gençlik ve Spor Belgesi'nde sağlıklı, mutlu, huzurlu, demokratik, anlayışlı bir aile profili hedef olarak çizildiği görülmüştür (GSB, 2013a). Belgede aile de tıpkı gençlik gibi korunması gereken toplumsal bir unsur olarak görülmektedir. Gençlik merkezlerinin amaçları arasında yer alan; ailenin kutsallığı, anne, baba ve diğer aile büyüklerine sevgi ve saygı bilincini aşılacak ifadeleri, ailenin gençlik politikalarında nasıl konumlandırıldığına dair bir bakış açısı sunmaktadır. Nitekim 2019-2021 Yeni Ekonomi Programında, aile iş birliği yapılması gereken bir kurum olarak konumlandırılmış ve aile gençliğin korunması bağlamında ele alınmıştır (SBB, 2018). Bu tutum sonraki ekonomi programlarında da devam etmiştir. Gençlik politikalarında bilişsel, fiziksel ve psikolojik gelişimi olumsuz etkileyen faktörlerin azaltılması, gençler ve ebeveynleri için uygun psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yaygın olarak kullanılmasının gündeme getirilmesi (SBB, 2022) sosyal hizmet yaklaşımının bir sonucu olarak görülebilir. Nitekim 12. Kalkınma Planı'nda gençlerin korunması için koruma alanlarının ayrıntılı olarak belirtilmesi ve psikolojik destek ve rehberlik hizmetlerine yer verilmesi sosyal hizmet yaklaşımının ağırlık kazandığı bulgusunu destekler niteliktedir (SBB, 2023).

Gençlik ile ilgili bir diğer konu ise eğitim süresinin uzaması ile geç yaşta evliliğin, ilk çocuk sahibi olma ve istihdama katılım yaşının artması gibi birbirinden etkilenen ve aile yapısını etkileyen hususların birlikte değerlendirilmesidir. Eğitim süresinin uzaması ile evlenme yaşının artması arasında doğrusal bir ilişki görülmekle birlikte kadınlar için evlenme yaşı erkeklere göre daha düşüktür. 2023 yılı TÜİK verilerine göre kadınlarda ortalama evlenme yaşı 25,7 iken erkeklerde 28,3'tür (TÜİK, 2024b). Evli genç kadınların oranı da evli genç erkeklerin oranından yaklaşık dört kat (%3,6) daha fazladır (TÜİK, 2024a). Evlenme yaşına yönelik tutum ve politikalar incelendiğinde Aile ve Gençlik Fonu kurulduğu, evlenecek gençleri destekleme projesinin başlatıldığı görülmüştür. Bu girişimlerde aile müessesesinin desteklenmesi, gençlerin sosyal risklere karşı korunması gibi amaçlar öne çıkmaktadır (ASHB, 2024, 15 Şubat). Ayrıca 2025 yılı Aile Yılı olarak ilan edilmiş ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Aile Enstitüsü kurulmuştur (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2024). 2026-2035 yılları Aile ve Nüfus 10 Yılı ilan edilmiş, aile ve

gençlik fonu ile gençlerin evlilik teşvikleri, doğum yardımları, yarı zamanlı çalışma düzenlemesi gibi uygulamalar (ASHB, 2025, 1 Ağustos) ile Aile Enstitüsünün çalışmalarının ana eksenini gençlik haline getirmiştir. Geleneksel aile yapısının korunması, çocuk sayısının artırılması gibi bazı teşvikler de devlet tarafından çeşitli platformlarda dile getirilmekte ve toplum geneline yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır (ASHB, 2025; 2024, 15 Şubat). Buradan da görülüyor ki kadınların iş hayatına girmesiyle etkilenen aileyi ve geleneksel yapısını koruma ve güçlendirme, kadınların istihdam koşullarını iyileştirme, temel bakım hizmetleri gibi sosyal hizmetlerin devlet tarafından sağlanması anlayışıyla geleneksel aile yapısı desteklenmeye çalışılmaktadır. Ancak gençlik ve aile adına tüm bu çalışmalar yürütülürken sosyolojik bakış açısının geri planda kaldığı gözlemlenmiştir. Evlilik ve aile bağının kurulması için düğün yardımları, doğum oranlarının artırılması için çocuk yardımları ekonomik bir bakış açısının yansımasıdır. Oysa konu yaşam döngülerinin getirdiği sosyal ödevler ve hedefler, popüler kültürün öne çıkardığı yaşam tarzı, ilişkiler ve aile yapısı gibi gençleri aile kurmaya ve çocuk sahibi olmaya yönlendiren ya da engelleyen faktörler gibi sosyolojik bir bakış açısıyla da değerlendirilmeye muhtaçtır.

Girişimcilik ve İstihdam Politikası

Türkiye için demografik fırsat penceresi olan genç nüfusun oranı, azalan doğum oranları ile birlikte giderek daralma eğilimi göstermektedir. Nitekim 2000 yılında genç nüfus oranı %18 iken, 2030 yılında bu oranın %14'e, 2060'da %11,8' düşeceği öngörülmektedir (TÜİK, 2024a). Bununla birlikte önemli bir husus da dezavantajlı bölgelerde doğum oranları daha geç azaldığından, dezavantajlı gençlerin genç nüfus içindeki oranının artması beklentisidir (KB, 2015). Bu konunun dikkate alınması ve öncelikli olarak dezavantajlı gençliğin sorunlarına odaklanan bir eğitim politikası ile buna ilişkin istihdam plan ve programları hazırlanmalıdır.

Birçok politika hedefinin gerçekleşmesi için kilit noktalardan biri istihdamdır. Aile odaklı politikaların, katılımın, aktif vatandaşlığın, sosyal ve kültürel faaliyetlerin, bilimin, sanatın ve üretkenliğin artırılması, geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi isteniyorsa öncelikle gençlerin özerklik kazanması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, sağlık ve sosyal güvenceye kavuşması gerekmektedir. Ulusal Gençlik ve Politika Belgesi'nde okuldan İş gücü piyasasına geçiş sorunu da ele alınmış, ilgi ve ihtiyaçlar bireysel ve toplumsal bazda değerlendirilmiştir. Bu durum 11. Kalkınma Planı'nda (Türkiye Cumhuriyet Kalkınma Bakanlığı [KB], 2018) da yer bulmuş gençlerin ekonomik yaşama aktif katılımı perspektif olarak girmiştir. Bunun sonucu olarak son yıllarda mesleki eğitime verilen önem artmış, İş gücü piyasasıyla daha fazla eşgüdüm içinde çalışarak istihdam projeleri başlatılmıştır (MEB, 2025a; Suna ve ark., 2020). Ancak mesleki eğitim alan gençler istihdam sorunun yanı sıra alan dışı istihdam, beceri uyumsuzluğu gibi problemler de yaşamaktadır.

Türkiye'de genç işsizliği önemli bir sorun alanı olarak varlığını devam ettirmektedir. 2019 yılına kadar artış eğiliminde olan genç istihdam oranı, 2020 yılından sonra azalmaya başlamıştır. Ancak 2022 yılı verilerine göre genç nüfusun istihdam oranı %37,7'dir. Bu gençlerin %55,3'ü hizmet sektöründe, %31,1'i sanayide, %13,6'sı ise tarım sektöründe çalışmaktadır (TÜİK, 2023). Girişimci olması beklenen gençler, yüksek eğitim düzeylerinde işsiz olarak beklemektedir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği [TOBB] Genç Girişimciler Kurulu, İş ve İşçi Bulma Kurumu [İŞKUR], Kalkınma Ajansları gibi araçlarla genç istihdamını artırmaya yönelik projeler yürütülse de mevcut veriler gençlerin istihdam konusunda olumlu bir tablo içinde olmadığını göstermektedir. Gençlerin istihdam ve girişimcilik durumlarına ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde girişimcilik ruhu aşılana maye çalışılan gençlerin %71,7'sinin fırsat bulursa kendi işini kurmak istediği, gençlerin %61'inin ise kamu sektöründe veya kurumsal bir şirkette uzun yıllar çalışabileceği bir işi tercih ettiği görülmektedir. Başka bir çalışmada ise gençlerin %32,5'i kamu sektöründe, %38,2'si ekonomik bir işletmede, %16,1'i ise özel sektörde çalışmak istediğini

belirtmiştir (Özdiç, 2020). 2022 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %32,4'ü kamuda, %32,1'i özel sektörde, %18,6'sı kendi işinde, %9,1'i yurt dışında ve %5,7'si ise akademide çalışmak istemektedir (İPA-İBB, 2021). Bu konuda ele alınması gereken bir diğer unsur ise ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirmede olan (NEET) görünmez bir gençlik grubunun varlığıdır. Hatta literatürde ev genci olarak yer almaya başlamıştır (Koç ve Sezgin, 2024). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO, 2022) raporuna göre Türkiye'de gençlerin %31'i 2022 yılında ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirmede yer almamaktadır. 2023 TÜİK verilerine göre NEET oranı %22,5'tir (TÜİK, 2024a). Bir düşüş yaşansa da ev genci Türkiye için önemli bir sorun alanıdır (Koç ve Sezgin, 2024). Belki de bu durumun bir sonucu olarak 12. Kalkınma Planı'nda istihdam odaklı politika önlemlerinin önem kazandığı görülmüştür.

Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal İçerme Politikaları

İncelenen belgelerde genellikle dezavantajın fiziksel erişim engelleriyle sınırlı olduğu görülmüştür. Bu durum 2019-2021 Yeni Ekonomi Programı ile suça karışan gençlere yönelik hükümlülük süreleri boyunca ve sonrasında destekleyici programlar ve faaliyetler düzenlenmesi kapsamında bir açılımla değişmiştir (SBB, 2018). Devamında 2021 ve 2022 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarında (SBB, 2021; 2022) fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimi destekleyici kültürel, sanatsal, bilimsel faaliyetlere yer verilmesi, yoksulluğun nesiller arası aktarımının azaltılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması için bireysel ihtiyaçlara yönelik uygulamalara alan açılması, sadece sportif değil kültürel ve bilimsel faaliyetlerin de erişilebilirliğinin artırılması için çaba güdülmesi sosyal politika perspektifinden önemli bir adımdır. Zira yakın zamana kadar devam eden ve üst politika belgelerinde hala ağırlıkta olan sosyoekonomik dezavantajlar ve fiziksel engellere dair odağın yanı sıra kültürel sermaye eşitsizliğinden kaynaklanan dezavantaja dair de bir pencere açılması gerekmektedir.

11. Kalkınma Planı Gençlik Çalışma Grubu Raporunda gençlerle ilgili temel alanlar; nüfus, eğitim, sağlık, barınma, evlenme ve boşanma, göç, istihdam, eğitim, öğretim ve çalışma sürecinde olmayan gençler, gençlik katılımı ve Suriyeli gençliktir (KB, 2018). Bu alanların eklenmesi sosyal politika açısından önceki dönemlere göre önemli ilerlemeler kaydedildiğini göstermektedir. Nitekim göç konusu dezavantajlı gruplar ve sosyal içerme bağlamında ele alınması gereken önemli konulardan biridir. Ancak bu konunun göç gibi genel bir başlık altında ele alınabilecekken Suriyeli gençler olarak ele alınmasının kapsayıcı olmayan bir tercih olduğu belirtilmelidir. Bu konunun 12. Kalkınma Planında uluslararası göç olarak ayrı bir başlık bulması sosyal politika açısından önemli bir anlayış kazanımı olduğunu göstermektedir (SBB, 2023). Aynı gelişme Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında 2020 yılı programında yaşanmıştır (SBB, 2020).

Gençlerin insan haklarına saygılı, kapsayıcı bir gençlik ideali açısından mevcut durumlarına bakıldığında, 2022 yılında yapılan bir çalışmada gençlerin %76,5'inin Türkiye'de yaşayan mülteci oranının kendilerini rahatsız ettiğini belirtmesi dikkat çekicidir (TGSP, 2022a). 2024 yılında yapılan bir başka çalışmanın sonuçlarına göre ise gençlerin büyük bir oranı göçmenlere karşı oldukça mesafeli bir tutum sergilemektedir (GÖP, 2024). Bu durum, benimsenen gençlik idealinde yer alan hoşgörü, barış, sevgi ve saygı, birlikte yaşama kültürü, biz olma bilinci gibi değerlerin kazandırılması için yapılan uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Hedeflenen genç profiline ulaşmak ve gençlerin kendini gerçekleştirmeleri için öncelikle onların refah düzeylerini yükseltmek, dezavantajlarını gidermek, fırsat eşitliği sağlamak, bölgesel, kentsel, semtsel, kırsal, sağlık, eğitim, ekonomi vb. tüm alanlardaki dezavantaj ve avantaj farklılıklarını gidermek, gençlerin ekonomik, sosyal ve

kültürel statüleri arasındaki farkı mümkün olduğu kadar yakınlaştırmak, ortak zemine oturtmak, gençlerin hak ve imkânlarına dair bilgi sahibi ve haberdar olma düzeylerini, erişim imkânlarını eşitlemek gerekmektedir. Temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayamayan, sosyokültürel ortak bir zemin bulamayan gençlerin birbirine karşı saygı ve hoşgörü göstermelerini beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Kültür ve Sanat Politikaları

Türkiye'nin son dönem sosyopolitik yapısında yetiştirilmek istenen gençliğin niteliğine tekrar baktığımızda; kendini bilen, tarihini bilen, geleneğine, ailesine, kültürüne bağlı, çağı takip eden, bilinçli, bilgili, okuryazar, kültürlü, sanata ve edebiyata yatkın, hitabet ve belagat sanatını bilen ve uygulayan, üretken, çevresini etkileyebilen, düşünen, tartışan, savunan ve kendini ifade edebilen bir gençlik ideali vardır. Bu bağlamda Ulusal Gençlik ve Spor Belgesi'nde gençliğin sanata ve kültüre olan ilgisinin sadece popüler olana değil, aynı zamanda kendi geçmişine ve ulusal kültürüne de odaklanması gerektiği, değerlerine, örf, adet, gelenek, görenek, tarih ve dolayısıyla geleceğine sahip çıkacak bir neslin yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (GSB, 2013a). Bilim, teknoloji, kültür ve sanat alanlarında, kendi içinde istikrarlı, kendi özünde kararlı, kendini iyi tanıyan, dünyaya açık bir gençlik için, ulusal ve uluslararası düzeyde son dönemde benimsenen gençlik politikaları ve uygulamalarında, fiziksel ve düşünsel yolculukları destekleyen bir dizi eylem hayata geçirilmektedir (GSB, 2013b). Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından kültür ve sanat yarışmaları, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmekte (GSB, 2025) Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kentlerden köylere kadar somut ve somut olmayan kültürel mirası korumaya, somut olmayan kültürel öğelerin kayıt altına alınmasına, somut kültürel öğeleri müzelere dönüştürüp tanıtılmasına dair çalışmalar yürütülmektedir. Birçok tarihi mekân restore edilerek halka sunulmakta, somut olmayan kültürel öğeler çeşitli etkinliklerle yaşatılmaya çalışılmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı [KTİB], 2025). Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli olarak ilköğretim çağında çeşitli kültürel oyunlar tanıtılmakta, oynanmakta ve yaşatılmaya çalışılmaktadır (MEB, 2023). Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla gençlere yaşam boyu öğrenme yoluyla geleneksel ve çağdaş kültür, sanat ve edebiyatla ilgili birçok fırsat sunulmaktadır. Osmanlı Türkçesi, ebru ve hat sanatı, yöneticilik ve liderlik sanatı, drama ve tiyatro gibi geniş bir yelpazede hizmet verilmektedir (MEB, 2025b). Gençlik ve Spor Bakanlığının gençlere yönelik düzenlediği Gençliğin İyilik Ağacı, Gençlik Treni-Bu Vatan Bizim, Lider Gençlik Kampları, Ulu Çınarın İzinde Yolcu, Türkiye Barış Gemisi, Bir Gün Bir Değer, Kuşaklar Buluşuyor gibi faaliyetler; isimlerinden de anlaşılacağı üzere kültürünü ve medeniyetini tanıyan, millî ve evrensel değerleri benimseyen, liderlik ve toplumsal sorumluluk duygusuna sahip genç idealine hizmet etmektedir (GSB, 2025).

Kültürlü ve sanat dallarına eğilimi olan bir gençlik hedefi kapsamında yürütülen çalışmalar bulunmakta iken gençlerin kültür ve sanat faaliyetlerine katılımına ya da gençlik sosyolojisinde ele alınan alt kültür oluşumlarına dair veri odaklı araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu alanda politika geliştirebilmek için gençler arasında yaygın ya da rağbet gören popüler kültür unsurları veri odaklı çalışılmalı ve gençliğin kültür-sanat nabızı tutulmalıdır. Kültür ve sanat alanında yapılan araştırmalara göre gençlerin büyük çoğunluğu düzenlenen kültür ve sanat faaliyetlerden habersizdir ve bu nedenle katılamamaktadır (Gür ve ark., 2012). Türkiye Gençlik STK'ları Platformunun (TGSP) 2024 yılında gençlere yönelik yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, gençlerin %96,5'i kültür-sanat alanında yapılan faaliyetleri takip ettiğini belirtmiştir. Gençlerin %71,6'sı ise ülkede kültür-sanat

alanında yapılan faaliyetleri yeterli bulmadığını belirtmiştir. Bunlar proje bazlı çalışmalar olduğundan kısıtlı kişi sayısı ve sürenin azlığı nedeniyle açıklayıcı olamamaktadır.

Bununla birlikte gençlik politikalarının temel ilkesi olması gereken talep ve beklentilere göre politika geliştirilmesi en çok da kültür ve sanat alanına karakterize edilebilir. Zira gençlerden beklenen kültürel yetkinlik hem kendi kültürüne dair farkındalık, bilgi, beceri ve eylemleri özünde barındırırken aynı zamanda farklı kültürlerle dair de bir okuryazarlık becerisini kapsamakta, geçmiş, bugünü ve geleceği kuşatmaktadır.

Dijitalleşme

Teknolojik gelişmeler artık özellikle gençlerin toplumsal yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Elbette teknoloji ve internetin hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. İncelenen politika dokümanlarında internet ve sosyal medyanın ağırlıklı olarak genç nesil için bir tehdit ve önlem alınması gereken bir olgu olarak değerlendirildiği görülmüştür. Nitekim TGSP'nin 2022 yılında gerçekleştirdiği ankete katılan gençlerin %91,1'i günde bir saatten fazla ekran başında vakit geçirdiğini belirtmiştir. Sosyal medyayı yoğun kullanan bu gençlerin yaklaşık %10'u ise sosyal medyadan asla uzak kalamayacağını belirtmiştir (TGSP, 2022b). Bilişim teknolojilerine dair kullanım durumu bu kadar yaygın ve yüksek olunca üst politika belgelerinde gençlik politikalarında bağımlılıkla mücadelede yeni bir tür olarak kendine yer bulmuştur (SBB, 2018). Bu belgelerde gençliğe dair korumacı bir tutumun olduğu görülmüştür. 2020-2022 Yeni Ekonomi Programı kapsamında, teknolojik açıdan yüksek yetkinliğe sahip gençlik ideali çerçevesinde gençlik kamplarına yazılım, kodlama ve robotik atölyelerinin getirilmesi (SBB, 2019), 21. yüzyılda gençlerin ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanması açısından önemli bir adımdır. Ancak teknolojinin getirdiği risklere karşı koruyucu tutum devam etmiştir. Dijital gelişmelerle bütünleşme ve faydalarından azami ölçüde yararlanma çabası, koruyucu tutuma karşı incelenen belgelerde giderek ağırlık kazandığı görülmüştür. Bu tutum değişikliği, belgelerde gerekli düzenlemeler yapılarak gençlerin ruh sağlığı, siber suçlara ve istismara karşı korunma konularında bir dizi düzenlemeyi gündeme getirmiştir. Zira sosyal medyanın yoğun kullanımı iyi oluş üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Allcott ve ark., 2020) ve aşırı kullanımı gençlerde bağımlılık, depresyon, obezite ve anksiyete gibi sorunlara neden olabilmektedir (Al-Samarraie ve ark., 2022). Ayrıca dijitalleşen dünyada kullanım süresi kadar kullanım amacı da önem arz etmektedir. TÜİK 2024 verilerine göre son üç ayda internet kullanım oranı 16-24 yaş grubunda %96,5 ve 25-34 yaş grubunda %97,7 iken tüm yaş gruplarında giderek artan internet kullanımının son üç aydaki kullanım amaçlarına bakıldığında eğitim, mesleki ve özel amaçlı öğrenme faaliyeti için kullanım oranının %13,9 olduğu görülmüştür (TÜİK, 2024c). Eğitim amaçlı bu kadar düşük oranda kullanımı politika belgelerinde görülen gençlerin internet ve sosyal medya kullanımı konusundaki korumacı tutumun ardında yatan neden olabilir. Bu durum bilinçli internet ve sosyal medya kullanımı, teknoloji okuryazarlığı gibi eğitimlerin geliştirilmesine ve toplumsal farkındalık yaratmak amacıyla çocuklara, gençlere ve ailelere yönelik eğitimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ayrıca incelenen dokümanlarda hem bu konuya özel olarak hem de genel olarak gençlere ilişkin bir rol karmaşası dikkat çekmektedir. Hem korunmaya çalışılan hem de dijitalleşmeye teşvik edilen bir gençlik söz konusudur. Bu belgelerde gençlerin özne mi yoksa nesne mi, dijitalleşmenin amaç mı yoksa araç olarak mı görüldüğü net değildir. Ağırlık açısından bakıldığında, gençlerin pasif rollerde değerlendirildiğinin baskın olduğu söylenebilir.

Katılım

İncelenen belgelerde, toplumsal, siyasal, sanatsal, bilimsel ve kültürel alanlarda etkin, sorumluluk sahibi ve toplumsal sorunlara duyarlı bir gençlik hedefi ön plana çıkmaktadır. Bu durum Ulusal Gençlik ve Spor Belgesi'nde de kendini göstermiştir. Gençlerin yukarıda sayılan alanlarla ilgili katılım göstermeleri için çeşitli platformların oluşturulması ve gençlerin daha aktif hale getirilmesi hedeflenmiştir. Katılımın ön şartı olarak da demokrasi bilinci, çoğulcu, özgürlükçü anlayış görülmüştür (GSB, 2013a). Bu kapsamda gençlere ulusal ve yerel okul ve belediye, parti gibi katılım mekanizmalarında meclisler kurularak temsiliyetler sağlanmıştır. Karar alma mekanizmalarına gençler de dâhil edilmeye başlanmıştır. Örneğin Ulusal Gençlik ve Spor Politika Belgesi Türkiye genelinde gençlerin de katılım gösterdiği bir dizi gençlik çalışmayı neticesinde oluşturulmuştur. Gençlerin katılım yönünün desteklenmesine 12. Kalkınma Planı'nda diğer plan dönemlerine göre daha fazla yer verildiği görülmüştür (SBB, 2023). Ayrıca, Türkiye Millî Gençlik Konseyi'nin etkinleştirilmesi, gönüllülük faaliyetlerinin genişletilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesine ilişkin politika tedbirleri de kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte katılım imkânının nasıl tanındığı, bu imkânın sağlandığı kitle, katılımlardaki bilgi ve bilinç düzeyi, katılımın neticesi, karar alma mekanizmalarına ve kararlara gençlerin görüşlerinin ne kadar yansıdığı cevaplanması gereken önemli sorulardır. Toplumsal yaşama katılım gençlik ideallerinde ve politikalarında sıklıkla vurgulanan bir konu olmakla birlikte 2018 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin %26,4'ü günlük yaşamlarında toplumsal yaşama katılmadıklarını belirtmiştir (TGSP, 2018). Öğrencilerin %31,7'si yükseköğrenimleri sırasında bir projede yer aldıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %34,8'i üniversitede öğrenci kulüplerine aktif olarak katılmıştır (TGSP, 2022c).

Bu noktada katılımın toplumsal ve siyasal boyutları dikkate alındığında, 2023 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin %17,1'i kendini apolitik olarak tanımlarken, %12,8'i ideolojileri hakkında görüş belirtmek istememektedir (Çağlar ve Çağlar, 2025). Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin %95,2'si bir siyasal partiye üye değildir ve %9'u seçim olsa oy vermeyeceğini belirtmiştir. 2024 yılında yapılan bir diğer araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin %3'ü siyasi konulara hiç ilgi duymazken, %27'si ise çok az ilgi duymaktadır. Gençlerin %88'i herhangi bir siyasi partiye üye değildir. %3'ü ise bir partiye üyedir ancak aktif değildir. Gençlerin %18'i siyasi konular hakkında bilgi sahibi olduğunu düşünürken, diğer gençler ise bir miktar, çok az veya hiç bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Gençlerin %92'si ara sıra siyasi konuları tartıştığını veya tartışmaktan kaçındığını belirtmiştir. Gençlerin %61'i ise sosyal medyada siyasi konuları hiç veya ara sıra takip etmediğini belirtmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde gençler arasında siyasi katılım ve yeterliliğin oldukça düşük olduğu, bu konuda güvenin ise zayıf olduğu söylenebilir (PAY Gençlik Derneği, 2024). Hükümet politikaları ile fikir, düşünce ve duruş sahibi olması desteklenen gençlerin bu alandan uzak durmak istemeleri dikkate alınması gereken bir husustur. 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre gençlerin %94,44'ü herhangi bir STK'ya üye değilken (TGSP, 2018) 2020 yılında yapılan bir araştırma sonuçlarına göre de 10 gençten 9'u herhangi bir sivil toplum örgütünde üye veya aktif gönüllü olarak yer almamaktadır (TGSP, 2020). İlginç bir şekilde gençlerin üyesi olduğunu belirttiği kurumların %2,5'i aslında STK değildir (TGSP, 2018). Bu durum gençlerin sivil toplum bağlamında bilgi ve farkındalık eksikliğini ortaya koymaktadır. 2023 yılında yapılan bir araştırmaya göre kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren STK'lara katılım gençler arasında %10 düzeyinde kalmaktadır (Habitat Derneği, 2023). Gençler tarafından üye olunan STK'ların faaliyetlerinin genellikle yardım ve doğa odaklı olması, sivil toplum örgütlerinin algısını veya fikir, kültür ve inanç alanlarında inisiyatif alan STK'lara karşı temkinli duruş sorgulanmalıdır.

Tartışma

Her ülkenin kendine ait gençlik hedefi ve bu kapsamda geliştirdiği stratejiler, eylemler ülkelerin yönetim yapısına, kültürlerine, ekonomik, sosyal ve siyasi koşullarına göre çeşitlilik arz etmektedir. Örneğin Avusturya'nın gençlik politikası, problemleri gençlere yardım etmek ve gençlerin korunmasını öne çıkarmaktadır. Almanya gençlerin kültürel, siyasal ve sosyal yaşama aktif katılımını ve gelişimini desteklemektedir. Bulgaristan gençlerin kültürel ve sosyal hayata teşvik edilmesi, reform sürecine katılımlarının sağlanması ve yaratıcı ifadelerinin korunmasına odaklanmaktadır. Çek Cumhuriyeti eğitim, istihdam, gençlik katılımı, gençliğin korunması ve sağlık gibi alanlarda gençlik politikalarına öncelik vermektedir. Danimarka gençler için eğitim, tam istihdam, bilgi teknolojilerine erişim, rehberlik hizmetleri ve iyi konut alanları gibi hedefler belirlemektedir. Finlandiya gençlerin yaşam koşullarını iyileştirmeye odaklanan geniş kapsamlı bir gençlik politikası izlemektedir. Fransa gençlerin okul dışındaki dönemleri için eğitim politikalarının geliştirilmesi ve gençlik katılımının desteklenmesini öncelerken, Yunanistan gençlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve karar alma süreçlerine katılımlarını teşvik etmektedir. İsveç tüm gençlere eşit fırsatlar ve adil koşullar sağlamaya odaklanan bir ulusal gençlik politikası izlemektedir. Lüksemburg gençlik konularından sorumlu bir Gençlik Üst Konseyi'ne sahipken, İspanya bakanlıklar arası gençlik komitesi aracılığıyla gençlik politikalarını yürütmektedir. Hollanda'da devlet, sivil toplum ve aileler gençlik politikasının temel aktörleridir ve gençlik katılımını teşvik etmek amaçlanmaktadır. Portekiz ise gençlerin sosyal ve siyasal hayata katılımlarını teşvik ederek topluma entegrasyonlarını kolaylaştırmayı öncelikli hedef olarak belirlemektedir (Sarıçayır, 2009).

Küreselleşen dünyada gençlik, ülkelerin geleceği için kilit bir rol oynamaktadır. Bu nedenle gençlik politikaları, ulusal sınırların ötesine geçerek uluslararası kuruluşlar ve küresel girişimler tarafından da şekillendirilmektedir. Türkiye'nin gençlik politikaları için de Avrupa Birliği (AB) ve İslam İşbirliği Teşkilatının (İİT) gençlik politikaları konusundaki çalışmaları önemli bir etkiye sahiptir. Bu aktörlerin gençlik idealleri ve politikaları incelendiğinde; Avrupa Birliği'nin gençlerin demokratik katılımını teşvik etmek, sosyal ve sivil katılımı desteklemek ve tüm gençlerin toplumda yer alması için gerekli imkânlarla sahip olmasını sağlamak gibi temel hedefleri öne çıkmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için AB Gençlik Stratejisi, Gençlik için Beyaz Kitap, Lizbon Stratejisi, Erasmus ve Comenius programları gibi girişimler, çeşitli programlar ve stratejiler uyguladığı görülmektedir (Sarıçayır, 2009). Avrupa'da gençliğe dair yapılan veri temelli araştırmalarda aktif katılım, sosyal içerme, genç istihdamı, beceri uyumsuzluğu, göç, yeni iletişim biçimleri ve politik katılım, yükseköğretimde akademik özgürlük temaları öne çıkmaktadır (Avrupa Parlamentosu, 2019).

Avrupa Birliği Gençlik Stratejisi 2019-2027 ve Avrupa Konseyi Gençlik Sektörü Stratejisi 2030 incelendiğinde AB değerleri ve Avrupalı kimliği vurgusunun geçmişte olduğu gibi güncel politikalarda da devam ettiği görülmektedir. Gençlerin çevrim içi platformlardan siyasal katılımı ve barındırdığı tehdit ve fırsatlar, siyasal kurumlara olan güven azalması Avrupa ülkelerinde yoğun bir gündem olarak ele alınan bir başka husustur (Avrupa Parlamentosu 2019). Ancak bu belgelerde diğer gündemler devam etmekle birlikte bir değişim yaşanmıştır. Beklenti odaklı yaklaşıma ek olarak son zamanlarda problem odaklı bir yaklaşımla gençlerin karşı karşıya olduğu sorunlar ve ihtiyaçlar gündeme alınıp ruh sağlığı ve güvenlik gibi konuların da gençlik belgelerinde gündem olarak dâhil olduğu görülmektedir (Hofmann-van de Poll ve Williamson, 2021).

İslam İşbirliği Teşkilatının ise gençlik politikalarında problem odaklı yaklaşımla üye ülkelerdeki gençlerin karşılaştığı zorluklara dikkat çeken ve çözüm önerileri sunan İslam İşbirliği Teşkilatı Gençlik Strateji Belgesi; eğitim, genç istihdamı, sosyal katılım, aşırılıkçılık, girişimcilik, sağlık hizmetleri, evlilik, katılım, gençlik

kuruluşları ve gönüllülük, küreselleşmeden kaynaklanan kültürel zorluklar, göç ve entegrasyon gibi alanlara odaklanmaktadır (İİT, 2016). İslam İşbirliği Teşkilatı üye devletleri içerisinde Avrupa ülkelerine kıyasla görece farklı ekonomik ve politik koşullara sahip olan gençlerin farklı fırsatlar ve zorluklar içerisinde olmasına ve bu durum da farklı gençlik politika yaklaşımlarına alan açmaktadır. Eğitim, istihdam, girişimcilik gibi ortak temalar olsa da içerikler itibari ile gündem yoğunluğu farklılaşmakta, evlilik ya da göç gibi farklı temalara sahip olduğu görülmektedir. İİT üye devletlerinin Ortak Gençlik Stratejisinde; düşük okuryazarlık oranları, cinsiyet eşitsizliği gibi eğitimsel sorunlar, yüksek işsizlik oranları, girişimciliğe uygun olmayan ekosistemler, beceri eksiklikleri ve eğitim ile piyasa ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk, beyin göçü gibi iş gücü piyasasındaki sorunlar, kısıtlı sivil ve politik katılım, sosyal izolasyon ve dışlanma gibi toplumsal sorunlar, zorla evlendirme, şiddet, yetersiz beslenme ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim gibi refah ve sağlık konularının öne çıktığı kayıt altına alınmıştır (İİT, 2016). Teşkilat içerisindeki ülkelerin koşulları değişmekle birlikte ortak mesele olarak ele alınan bu konular haricinde belgede ülkelerin ulusal gençlik politikalarının önemine yapılan vurgu kıymetli bir yaklaşımdır. Zira ülkelerin ve bölgelerin koşulları ve hedefleri farklılaşmaktadır.

Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinde 21,8 milyon genç yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındadır ve 25 yaşın altındaki 3,282 milyon genç işsizlik sorunu yaşamaktadır (Avrupa Parlamentosu, 2019). Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı ise 2023 yılında %11,2 oranındayken 2030 hedefleri %9'un altına düşürmektir (Eurostat, 2024). Türkiye ise ev genci oranları bakımından Avrupa ülkelerinin oldukça üstünde yer almaktadır. Bunda Avrupa ülkelerine kıyasla daha geç bir politika gündemi olmasının etkisi söz konusudur. Nitekim İngiltere'de bu konudaki çalışmalar en az 25 yıllık bir geçmişe sahiptir (Koç ve Sezgin, 2024). İİT üye ülkelerde ya da daha özelden Türkiye'de bu konu görece yeni gündeme alınan konulardandır. Aynı şekilde beceri uyumsuzluğu da dünya gençleri için büyük bir sorundur (CEDEFOP, 2018). Bu da NEET oranlarının artışıyla etkili bir faktördür ki Türkiye'de meslek lisesi mezunları için dahi beceri uyumsuzluğu söz konusudur (Suna ve ark., 2020). Ne yazık ki gençler için istihdam küresel düzeyde kaygı verici bir unsur olarak varlığını korumaya devam etmektedir (ILO, 2024). İstihdam gibi ortak küresel gündemler olsa da ülkelerin öncelikleri ve koşulları çerçevesinde bu konular gençlik özelinde farklı ağırlıklarda çalışılmaktadır.

Avrupa Birliği'nin gençlik politika ve uygulamaları incelendiğinde, giderek yaşanan nüfus nedeniyle ülkelerin geleceği için gençlik konusuna büyük bir önem atfedildiği görülmektedir. Bu durum, gençliğin ülkeler açısından giderek daha fazla bir yatırım projesi olarak ele alınmasına yol açmaktadır. Ancak gençlerin bu süreçte bir özne mi yoksa nesne mi olduğu tartışması Avrupa gündemi için de geleceğin inşası bağlamında önemli bir mesele olarak öne çıkmaktadır. Gençler, bir sosyal politika alanı olmaktan ziyade adeta bir araç gibi konumlandırılmaktadır (Sarıcaayır, 2009). Türkiye'de de benzer bir ikilem yaşanmaktadır.

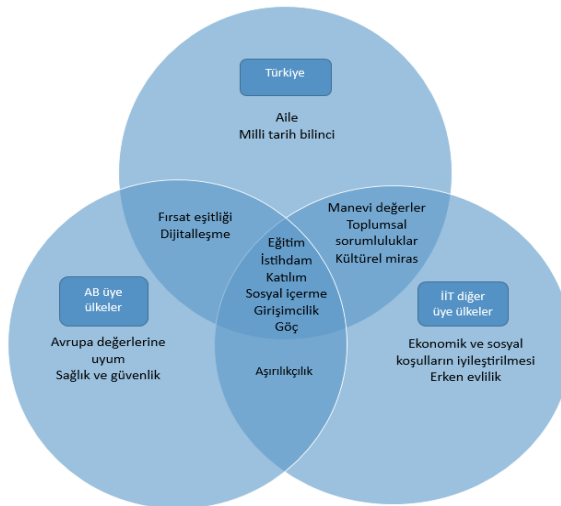
AB, İİT ve Türkiye özelinde beklenen gençlik profili değerlendirildiğinde, Türkiye'nin gençlik vizyonunda bireyin maddi ve maddi olmayan boyutları arasında maddi olmayan yönün görece daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Politika dokümanlarının içerik analizi sonucunda kendisi, tarihi ve kültürü hakkında farkındalık, bilgi ve yetkinlik sahibi, toplumsal sorumluluk duygusu yüksek, girişimci bir neslin yetiştirilmesi hedefi ön plana çıkmaktadır. Bu hedef doğrultusunda yürütülen uygulamaların sonuçları uzun vadede görülebilir. Ancak mevcut veriler politika uygulamalarının işlevselliği, politikalar ve uygulamalar arası uyumluluk hakkında bir durum analizi yapılmasına olanak tanımaktadır. İstenen gençlik profili ve uygulamaya yönelik politika önlemleri, eylemler ve göstergeler incelendiğinde, hedeflenenin aksine maddi odaklı bir yaklaşımın daha baskın olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, belirlenen hedefler ile uygulanan eylemler arasındaki uyumun

güçlendirilmesine ve politikalar arasında yatay ve dikey düzlemde tutarlılığın sağlanmasına olan ihtiyaç öne çıkmaktadır.

Araştırma sonucunda Türkiye için hedeflenen gençlik profilinin; insan haklarına saygılı, demokratik, kültürel ve insani değerlere sahip, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılan, kendini ve dünyayı tanıyan, özgüveni yüksek ve yeniliğe açık bireyler olduğu görülmüştür. Bu gençlik, sosyal normları benimseyen, girişimci, üretken ve çevresine duyarlı olup, aile değerlerini koruyan ve geçmiş ile geleceği birleştirebilen özelliklere sahiptir. Bu gençlik ideali ve eğitim alanındaki uygulamalar arasında tam uyumun olmadığı, sosyal-duygusal öğrenme alanlarının gençlik hedefinde yoğun iken eğitim uygulamalarında zayıf olduğu görülmüştür. Bu nedenle gençlik profilinde ortaya konan beceriler bakımından eğitim sisteminin güçlendirilmesi gerekmektedir. Beceri açığının yüksek olması, beceri odaklı eğitim yaklaşımlarının önemine işaret etmektedir. Genç işsizliği ve istihdama geç katılma önemli bir sorundur. Girişimcilik ruhu aşılmanaya çalışılan gençlerin birçoğu kamu sektöründe veya kurumsal bir şirkette uzun yıllar çalışabileceği bir işi tercih etmektedir. Kültür ve sanat politikaları, gençlerin kendi kültürüne ve ulusal kültürüne odaklanmasını ve değerlerine sahip çıkmasını vurgulamaktadır. Bu kapsamda çeşitli etkinlikler düzenlenmekte ve kültürel miras korunmaya çalışılmaktadır. Ancak gençlerin kültür ve sanat faaliyetlerine katılımına dair sınırlı sayıdaki araştırma katılım yetersiz olduğunu göstermektedir. Dijitalleşme, gençlerin toplumsal yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelirken internet ve sosyal medyanın risklerine karşı benimsenen koruyucu tutum pek çok ülke için geçerli bir durumdur (BBC, 2024). Gençlerin toplumsal, siyasal, sanatsal, bilimsel ve kültürel alanlarda etkin olmasını hedeflenirken çeşitli platformlar oluşturulmuş ve gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımı sağlanmıştır. Ancak gençlerin siyasi katılım ve yeterliliği düşüktür ve sivil toplum kuruluşlarına katılımı da sınırlıdır.

Türkiye'nin yakın dönem gençlik vizyon ve politika gündemleri ile Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerinin gençlik vizyon ve politika gündemleri karşılaştırıldığında benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Ülkelerin ortak ve farklılaşan ağırlıklı gündemleri venn şeması ile şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Türkiye, Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve İslam İşbirliği Teşkilatı Diğer Üye Ülkelerin Gençlik Vizyon ve Politika Gündemlerine İlişkin Venn Şeması

Bakıldığında Türkiye'nin yakın dönem gençlik politikalarının, eğitimden istihdama, aileden kültüre kadar birçok alanı kapsadığı ve diğer ülkelerle uyumlu olarak sorun odaklı yaklaşımın ağır bastığı, eğitim, istihdam, aktif katılım gibi konularda ortak gündemlerinin olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Türkiye'nin gençlik politikalarında toplumsal sorumluluklara, kültürel mirasa, aile değerine, milli değerlere ve tarih bilincine diğer ülkelerden farklı olarak daha fazla vurgu yapılmaktadır. İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerinden ekonomik ve sosyal koşullar, erken evlilik, cinsiyet eşitliği gibi sorunlar bakımından farklılaşırken Avrupa Birliği üye ülkeleri ile demokratik katılım, fırsat eşitliği, dijitalleşme gibi konularda ortak gündemlere sahiptir. Türkiye'de beceri gelişimi ve dezavantajlı gruplar üzerine daha fazla düşünülmesi gereken alanlar olarak öne çıkmaktadır. Gençlik politikalarının özellikle aile politikaları ve eğitim politikaları arasında eşgüdüm sağlanarak, bütüncül bir yaklaşım ve tutarlılıkla yürütülmelidir. Ayrıca araştırma sürecinde hemen hemen her hükümet politika dokümanında gençliğe atıfta bulunulmasına rağmen gençlikle ilgili çalışma sayısının, verilerin çeşitliliğinin, derinliğinin ve güncelliğinin sınırlı olduğu görülmüştür. Kalkınma planlarında (SBB, 2023) dahi vurgulanan bu konu, özellikle bu alanda hükümet yatırımlarının (GSB, 2018-2023) gençlik araştırmalarına yönelik bir artış yaşamaması durumu göz önüne alındığında önemli bir sonuçtur. Ancak, alan yazında gençlik araştırmalarının son zamanlarda yoğunlaşması, gençlik projeksiyonları için değerli bir başlangıç noktası sunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları, gençlik politikalarının farklı sektörlerde bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, gençlerin eğitimden istihdama, aileden kültürel katılıma kadar geniş bir yelpazede desteklenmesi önem arz etmektedir. Benimsenen gençlik hedefine ulaşmak için uygulanan politikalar ve gençlik araştırmalarının ortaya koyduğu sonuçlar incelendiğinde aile, eğitim, girişimcilik ve istihdam, dezavantajlı gruplar ve sosyal içermeye, kültür ve sanat, dijitalleşme, katılım temalarında politika uygulamalarının yatay ve dikey eksenlerdeki uyumluluğunun değerlendirilmesi gerektiği görülmüştür. Politika dokümanlarında çizilen na yönelik hedeflerin faaliyet raporlarına tam olarak yansıtılamaması, soyut hedeflerin somut eylemlere dönüştürülebilmesi önemli bir problemidir. Burada asıl yapılması gereken beşerî sermayeye dair üst politika belgelerinde ve eylem planlarında her bir sosyal politika uygulama alanının hedef kapsamında ayrı ayrı derinlemesine incelenmesi ve bütüncül bir anlayışla ele alınmasıdır. Zira hedeflenen gençlik profili toplumun ihtiyaç duyduğu beşerî sermaye profilinden ve gençlerin beklentilerinden farklıysa uygulanan sosyal politikaların her alanda olduğu gibi gençlik alanında da bir karşılığı olmayacaktır. Dolayısıyla hedef kitlenin özellikleri, ihtiyaçları, farklılıkları, yaşanan üst ve alt kültürlerin özellikleri, toplumsal tarih ve demografik özellikler, siyasal ve toplumsal yapı, eğitim sistemi, ekonomik özellikler, beşerî ve ekonomik gelişmişlik durumu, sosyokültürel özellikler dikkate alınarak belirlenen sorun ve ihtiyaçların listelenmesi ve hedef kitleye yönelik refah, sürdürülebilir kalkınma, beceri ve yaşam boyu öğrenme odaklı bir sosyal politika yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir.

Gençlik politikalarına ilişkin metinler bütünsel olarak incelendiğinde gençlerde demokratikliğin bir kültür olarak yerleşmesine, aidiyet hissi üzerinden bir kimlik inşa etmeye, kendini tanımaya, ufuk kazanmaya, başkalarını tanımaya, ufuğun kaynaşmasına, kendini ifade etmenin demokratik yollarını öğrenmeye, desteklenmeye, bir hedef ve ideal uğrunda amaç edinmeye ihtiyaçları olduğu ifade edilebilir. Bunun için öğrenen bir toplumun inşasına ve özellikle aile eğitimine önem verilmesi elzemdir. Zira gençler, toplumda ihtiyaç duydukları tüm özelliklerin ilk deneyimlerini ailede ve okulda yaşamaktadır. Ailede kendini ifade etmeyi, başkalarının görüşlerine saygı duymayı, sorumluluk sahibi olmayı, bir arada yaşamayı, girişimciliği, beden ve ruh dengesi

açısından sağlıklı olabilmeyi rol modelleriyle görerek tecrübe eden gençler daha sonra okulda, iş hayatında, sosyal hayatında tecrübe ederek karakteristik bir özellik haline getirebilirler. Bunun için adım adım çok yönlü bir şekilde planlama yapılmalı ve yerel ve merkezî yönetimlerin, tüm paydaşların birbiri ile tam bir koordinasyon halinde çalışması büyük önem arz etmektedir.

Gençlerin girişimci ve katılımcı olması beklenirken benimsenen korumacı tutumun oranı onları nesne ya da özne olmak arasında bocalayacakları politika alanlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oysa gençlik sosyolojik bir olgu olarak politika nesnesi olduğu kadar aynı zamanda bir birey olarak politika öznesidir. Dolayısıyla gençlik politikasına ilişkin metinlerde gençlerin edilgenliği üzerine olduğu kadar aktifliği üzerine de vurgu yapılmalıdır. Gençlik adına yapılacak çalışmalara gençlerin gerçek manada katılımı sağlanmalı, sadece ihtiyaçları değil ilgi ve beklentileri de dikkate alınarak sosyal politikalara yansıtılmalıdır. Gençlik dinamizmi ülkenin küresel hedefleri çerçevesinde kendi ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda ilerlemelerine imkân açan bir yapıda olmalıdır. Gençlik politikalarında tüm kesimlerden gençlerin eşit ve adil temsili gerçekçi politikalar üretmekte kritiktir bir noktadır. Genel politikaların yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel sermaye eşitsizliklerini azaltıcı çalışmaların yürütülmesi, sosyal adalet sisteminin güçlendirilmesi hedeflenen gençlik vizyonunun gerçekleşmesinde etkili bir anahtar olacaktır. Eğitim politikalarının, gençlerin hem akademik hem de sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyecek şekilde revize edilmesi kritik bir gerekliliktir. Yeni eğitim modeli, gençlerin psikolojik sağlamlığını güçlendirmeye yönelik erdem-değer-eylem yaklaşımını benimserken, PISA ve PIAAC gibi uluslararası değerlendirme sonuçlarını dikkate alarak fen, matematik, okuma ve dijital becerilerin geliştirilmesine odaklanmalıdır. Bu çabalar, gençlerin sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle entegre edilerek daha kapsayıcı bir öğrenme ortamı yaratılmasını sağlayacaktır. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla, dezavantajlı bölgelerdeki gençler için özel programlar ve kaynak tahsisleri önceliklendirilmelidir. Bu, burs olanaklarının genişletilmesi, barınma ve ulaşım desteklerinin artırılması ile sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarına yönelik ek destek eğitimlerini içermelidir. Ayrıca mesleki eğitim müfredatlarının, İş gücü piyasasının mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarına göre düzenli olarak güncellenmesi, öğrencilerin staj imkânlarının artırılması ve mezuniyet sonrası istihdam oranlarını yükseltecek mekanizmaların geliştirilmesi, alan dışı istihdam ve beceri uyumsuzluğu sorunlarına yönelik kariyer danışmanlığı ve yönlendirme hizmetlerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Gençlerin ilgi ve yeteneklerine yönelik çeşitli yaşam boyu öğrenme programlarının sunulması, bu programların içeriğinin, gençlerin değişen ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre çeşitlendirilmesi özellikle kültür, sanat, bilim, teknoloji ve girişimcilik alanlarında atölye çalışmaları ve eğitimler ile gençlerin desteklenmesi etkili ve vizyoner bir gençlik politika uygulaması olacaktır.

Gençlerin sağlıklı gelişimi için ailelerin rolü kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle geleneksel aile yapısının korunmasının yanı sıra, farklı aile yapılarını da kapsayan politikalar geliştirilmelidir. Ailelere yönelik psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin erişilebilirliği artırılmalı ve bu hizmetlerin içeriği gençlerin ve ailelerin güncel ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Özellikle ergenlik dönemi sorunları, iletişim becerileri ve dijital medya kullanımı gibi konularda ailelere destek sağlanmalıdır. Evlilik yaşının ve çocuk sahibi olma yaşının yükselmesi, çocuk sayısının azalması, nüfusun kendini yenileme oranının düşmesi gibi demografik riskler göz önünde bulundurularak, gençlere yönelik sadece evlilik bağının kurulmasında değil devamlılığının saplanmasında da kritik öneme sahip olan, gençlerin sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak güçlenmelerine odaklanan politikalar geliştirilmelidir. Gençlerin eğitimlerini tamamlamaları ve istihdam piyasasına entegre olmaları desteklenirken bu süreçte sosyolojik değişimler, yaşam tarzına dair değişen bakış açıları göz ardı edilmemelidir. .

İstihdam politikaları açısından, özel sektörde gençlerin istihdamını teşvik edecek vergi indirimleri ve sigorta prim destekleri daha etkin hale getirilmelidir. Girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi için gençlere yönelik mentörlük, finansman ve iş geliştirme desteklerinin artırılması elzemdir. Özellikle NEET (Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne Yetiştirmede) olarak tanımlanan gençlerin tespiti ve bu gruba yönelik entegrasyon programlarının oluşturulması, İş gücü piyasasına katılımı artıracaktır. Gençlerin kamu sektörüne olan yoğun ilgisi dikkate alınarak, özel sektörde daha cazip çalışma koşulları ve kariyer olanakları sunulmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması ve gençlerin kendi işlerini kurmalarına yönelik desteklerin artırılması da bu konuda önemli bir rol oynayacaktır. Dezavantajlı bölgelerdeki gençlerin istihdam sorunlarına öncelik veren ve bu bölgelerin ekonomik yapısına uygun istihdam yaratacak politikalar geliştirilmelidir. Bu, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör iş birliğiyle hayata geçirilebilir.

Fiziksel engellerin yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel sermaye eşitsizliklerinden kaynaklanan dezavantajlar da dikkate alınarak daha kapsayıcı sosyal içerme politikaları geliştirilmelidir. Göçmen gençlerin eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve istihdam gibi alanlara erişimini kolaylaştıracak ve toplumsal uyumlarını destekleyecek politikalar daha etkin bir şekilde uygulanmalıdır. Gençler arasındaki hoşgörü ve birlikte yaşama kültürünü geliştirmeye yönelik projeler desteklenmelidir. Gençlerin kendi kültürel değerlerini öğrenmelerini ve benimsemelerini sağlayacak etkinlikler düzenlenmeli, aynı zamanda farklı kültürlerle karşı hoşgörülü ve anlayışlı olmalarını teşvik edecek uluslararası gençlik değişim programları ve projeleri desteklenmelidir. Gençlerin kültür ve sanat faaliyetlerine katılımını teşvik edecek mekanizmalar geliştirilmelidir. Bu, ücretsiz veya indirimli etkinlikler düzenlemek, ulaşım imkânları sağlamak ve gençlerin ilgi alanlarına yönelik çeşitli etkinlikler sunmak şeklinde olabilir. Gençlerin sahip oldukları haklar ve mevcut imkânlar konusunda bilinçlenmelerini sağlayacak bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır. Bu, okullarda, gençlik merkezlerinde ve dijital platformlarda gerçekleştirilebilir.

Dijitalleşmenin gençler için sunduğu fırsatlar (eğitim, istihdam, katılım vb.) ön plana çıkarılmalı ve gençlerin bu alanlarda yetkinliklerini artırmaya yönelik politikalar geliştirilmelidir. Gençlerin internetin risklerinden korunmalarını sağlayacak bilinçlendirme çalışmaları ve teknoloji okuryazarlığı eğitimleri okul müfredatına entegre edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Ailelere yönelik de benzer eğitimler düzenlenmelidir. Gençlerin aşırı ekran süresi ve dijital bağımlılık gibi sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olacak destek mekanizmaları ve dijital bağımlılıkla mücadele yöntemleri geliştirilmelidir. Gençlerin dijital platformları sadece tüketim aracı olarak değil, aynı zamanda fikirlerini ifade edebilecekleri, bilgi edinebilecekleri ve toplumsal sorunlara çözüm üretebilecekleri alanlar olarak kullanmaları teşvik edilmelidir.

Gençlerin siyasi süreçlere ve toplumsal sorunlara olan ilgisini ve katılımını artırmak için bilgilendirme kampanyaları düzenlenmeli, gençlerin siyasi partilere, karar alma mekanizmalarına, sivil toplum faaliyetlerine, toplum yararı uygulamalarına katılımı teşvik edilmelidir. Gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımını teşvik edecek projeler, sosyal sorumluluk projeleri ve toplumsal sorunlara çözüm odaklı gençlik inisiyatifleri desteklenmelidir. Gençlik sorunları çok boyutlu olduğu için sosyoloji, psikoloji, eğitim bilimleri, ekonomi, siyaset bilimi gibi farklı disiplinlerden araştırmacıların iş birliği yapması faydalı olacaktır. Araştırma süreçlerine gençlerin aktif katılımını sağlamak, onların perspektiflerini ve deneyimlerini doğrudan öğrenmek açısından önemlidir. Gençlerin gelecek beklentileri, sorunları, kaygıları, hedefleri, motivasyonlarına dair derinlemesine nitel çalışmalar yapmak politikaların şekillenmesinde kıymetli bir kaynak olacaktır. Yeni eğitim modelinin gençlerin değerler, beceriler ve genel refahı üzerindeki kısa, orta ve uzun vadeli etkilerini inceleyen ampirik

araştırmalar yapılabilir. Özellikle modelin hedeflenen huzurlu insan, huzurlu aile ve toplum, yaşanabilir çevre idealine ne ölçüde katkı sağladığı değerlendirilebilir. Gençlerin ilgi duyduğu popüler kültür unsurları ve alt kültür oluşumları hakkında veri odaklı araştırmalar yapılarak, gençlik politikalarının bu doğrultuda şekillendirilmesi sağlanmalıdır.

Araştırma sonucunda gençliğe dair bazı ileri araştırma konuları, alan boşlukları da tespit edilmiştir. Bu kapsamda gençlik çalışmaları yürüten araştırmacılara bazı araştırma konuları önerilmektedir: Gençlerin dürüstlük, eşitlik, hak savunuculuğu gibi modern değerlere verdikleri önem ile misafirperverlik, yerellik ve milliyet gibi geleneksel değerlere verdikleri önemin değişimi ve nedenleri araştırılabilir. Bu durumun toplumsal uyum ve politika oluşturma süreçlerine etkileri incelenebilir. Gençlerin siyasi partilere, sivil toplum kuruluşlarına ve diğer toplumsal katılım mekanizmalarına olan ilgisizliklerinin veya düşük katılım düzeylerinin nedenleri nitel ve nicel yöntemlerle incelenebilir. Gençlerin katılımını artırmaya yönelik stratejiler, modeller geliştirilebilir. Teknolojinin gençlerin sosyal, psikolojik, eğitimsel ve ekonomik yaşamları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri detaylı olarak araştırılabilir. Dijital bağımlılık, siber zorbalık gibi risklere karşı koruyucu ve önleyici stratejiler geliştirilebilir. Gençlerin kültür ve sanat faaliyetlerine katılım düzeyleri ve katılımı engelleyen faktörler araştırılabilir. Gençlerin ilgi duyduğu popüler kültür unsurları ve alt kültür oluşumları incelenerek gençlik politikalarının bu doğrultuda nasıl şekillendirilebileceği tartışılabilir. Farklı aile yapılarının (geleneksel, tek ebeveynli, vb.) gençlerin eğitimi, sağlığı ve refahı üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Aile eğitim programlarının ve danışmanlık hizmetlerinin etkinliği değerlendirilebilir. Farklı dezavantaj gruplarındaki (sosyoekonomik olarak dezavantajlı, engelli, göçmen, vb.) gençlerin karşılaştığı sorunlar ve ihtiyaçlar derinlemesine incelenebilir. Mevcut sosyal içerme politikalarının bu gençlerin yaşamları üzerindeki etkisi değerlendirilebilir ve daha kapsayıcı politikalar için öneriler sunulabilir. Türkiye'deki gençlerin OECD ortalamasının altında kalan beceri düzeylerinin nedenleri derinlemesine araştırılabilir. Bu araştırmalar, eğitim sisteminin, aile yapısının, sosyoekonomik koşulların ve diğer faktörlerin rolünü inceleyebilir. Ayrıca beceri açığını kapatmaya yönelik etkili politika ve program önerileri geliştirilebilir. Genç işsizliği ve NEET oranının yüksek olmasının yapısal nedenleri araştırılabilir. Bu gençlerin İş gücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracak ve NEET oranını düşürecek yenilikçi politika ve program önerileri geliştirilebilir. Gençlerin kişisel ve toplumsal gelişiminde sosyal duygusal becerilerin rolü daha fazla araştırılabilir. Eğitim müfredatında ve gençlik programlarında bu becerilerin nasıl daha etkili bir şekilde geliştirilebileceğine dair çalışmalar yapılabilir. Farklı ülkelerdeki araştırmacılarla iş birliği yapmak, farklı bağlamlardaki gençlik sorunlarını ve politika yaklaşımlarını anlamak, uluslararası karşılaştırmalı gençlik politika analizi yapmak ve güncel tutmak alan yazına önemli katkı sağlayacaktır. Gençlik alanında yapılan araştırmaların daha etkili olabilmesi için ilgili kurumların veri erişimini kolaylaştırması ve araştırmacıların veri paylaşımına teşvik edilmesi önemlidir.

EXTENDED ABSTRACT

Turkey's Youth Vision: A General Overview of Youth through Policy Texts from the 2000-2024 Period

*Zeliha Karaağaç Cingöz**

Introduction

This study provides an in-depth analysis of youth policies in Turkey, starting from the very definition of “youth”. Although youth is often considered a biological concept based on age, this study regards it as a sociological phenomenon, emphasizing that policies are influenced by the administrative, cultural, economic and social structures of a country. The differing age ranges referenced at national and international levels create gaps and inconsistencies in policy and legislation. This study examines youth policies within the framework of development theories (human capital, social capital, participatory development) and social policy approaches (problem-focused, inclusive, rights-based and developmental). This study attempts to present the youth ideal adopted in Turkey in recent times by conducting a content analysis of top-level policy documents. It also provides an evaluation from a social policy perspective, based on youth policy implementations and research reports. The fundamental aim of the study is to understand the youth vision and the current situation of youth in Turkey. In this context, the study seeks to answer the following questions:

1. What kind of youth profile is targeted in the top-level policy documents?
2. Which youth policies and approaches have been adopted within the scope of youth-related goals?
3. What is the current situation of youth according to youth research reports?
4. What are the similarities and differences between Turkey's youth policies and those of other countries?

Methodology

This qualitative study was conducted using a documentation technique and the PRISMA guide. A total of 106 documents published in Turkey over the last 25 years (78 concerning youth policies and practices, and 28 concerning youth research) were reviewed to analyze the current state of the youth ideal, policies and implementations. The documents were subjected to content analysis and evaluated under eight main

* Dr., Ministry of National Education, Ankara, Türkiye, zelihakaraagaccingoz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5704-7200

themes: youth ideal, education, family, employment and entrepreneurship, disadvantaged groups and social inclusion, culture and arts, digitalization and participation.

Findings

Youth Ideal: The youth vision in policy documents is shaped by three main dimensions: psychological, social and knowledge-competencies. The most significant emphasis is on the social dimension, which includes topics such as social responsibility, cultural heritage, family values and historical awareness. The documents aim for a youth profile that is attached to its history, culture, and values, is socially responsible and is entrepreneurial. However, it is observed that young people are distancing themselves from traditional elements in terms of values.

Educational Policies: While education is considered the primary tool for achieving the desired youth profile, there are inconsistencies between policy goals and their applications. International studies (e.g., PISA, PIAAC) indicate that Turkish youth's basic skills are below the OECD average. Despite the goal of strong social-emotional skills, educational practices in this area are found to be weak.

Family: Family policies focus on preserving the traditional family structure and encouraging marriage. However, the changing lifestyles and sociological perspectives of youth on family are often overlooked.

Social Inclusion: Despite progress in the integration of migrant youth, the distant attitude of young people towards refugees calls into question the effectiveness of policies aiming for tolerance and a culture of co-existence.

Employment and Entrepreneurship: Despite policies encouraging youth employment and entrepreneurship, the majority of young people prefer a job in the public sector or a large corporation. High rates of NEETs (Not in Employment, Education or Training) and a significant skills mismatch, even among vocational high school graduates, are major problems.

Culture and Art: Although youth participation in cultural and artistic activities is encouraged, participation rates remain low.

Digitalization: Internet and social media are primarily viewed as a threat in policy documents, which indicates a protective stance. However, young people mostly use digital platforms for entertainment, highlighting the need for digital literacy education.

Participation: Political and civic engagement among youth is quite low; a large majority define themselves as apolitical and are not members of civil society organizations.

Discussion

Turkey's youth policies show similarities with those of EU and OIC countries on issues such as education, employment and active participation, but they distinguish themselves with a stronger emphasis on social responsibility, cultural heritage, family values and historical awareness. This reflects the unique cultural and social dynamics of Turkey's policies. However, given similar problems at both national and international levels (skills mismatch, NEET rates, lack of political participation), it is clear that youth policies should be addressed with a more holistic and data-driven approach.

Conclusion and Recommendations

This study indicates that youth policies should be addressed with a holistic approach across different sectors. The inconsistencies between policy visions and implementations reveal the challenges of translating

abstract goals into concrete actions. For a sustainable youth vision, the following recommendations are offered:

Curricula should be revised to support both academic and social-emotional development, and equal opportunity programs should be developed for disadvantaged youth. Vocational training should be aligned with labor market needs. Policies should be developed that are inclusive of diverse family structures while preserving traditional values, and family counseling services should be expanded. Policies for the integration of migrant youth should be strengthened. Support for youth employment in the private sector should be increased, and the entrepreneurship ecosystem should be bolstered with mentorship and financial support. Programs for the inclusion of the NEET population into the workforce should be created. Awareness campaigns should be organized to increase youth participation in political, civic and cultural activities. Digital literacy education should be expanded, highlighting the opportunities of digitalization. Youth policies should be approached with a perspective that places young people at the center of the process, not merely as objects of policy, but as active subjects with their own needs and dynamism. This will enable young people to fully realize their potential and help the country achieve its sustainable development goals.

Kaynakça/References

- ADA Araştırma. (2020). COVID-19 Pandemisinin gençler nezdinde psiko-sosyal ve ekonomik etkileri araştırması raporu. 31.07.2025 tarihinde <https://www.adaarastirma.com/rapot/ada-tsgp-genc-raporu.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Allcott, H., Braghieri, L., Eichmeyer, S. ve Gentzkow, M. (2020). The welfare effects of social media. *American Economic Review*, 110(3), 629-676. <https://doi.org/10.1257/aer.20190658>
- Al-Samarraie, H., Bello, K. A., Alzahrani, A. I., Smith, A. P. ve Emele, C. (2022). Young users' social media addiction: Causes, consequences and preventions. *Information Technology & People*, 35(7), 2314-2343. <https://doi.org/10.1108/ITP-11-2020-0753>
- Avrupa Komisyonu. (2013). *Türkiye 2013 ilerleme raporu*. 31.07.2025 tarihinden http://www.a.gov.tr/files/AB_Ilis/AdaylikSureci/IlerlemeRap/2013.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Avrupa Konseyi. (1996). *Çocuk haklarının kullanımına ilişkin Avrupa sözleşmesi*, Strazburg, 25.01.1996. <https://rm.coe.int/cocuk-haklar-n-n-kullan-lmas-na-iliskin-avrupa-sozlesmesi/1680a40f34> adresinden 31.07.2025 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Avrupa Parlamentosu. (2019). Research for cult committee – Education and youth in the European Union - Current challenges and future prospects. 31.07.2025 tarihinde [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629204/IPOLE_STU\(2019\)629204_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629204/IPOLE_STU(2019)629204_EN.pdf) adresinden erişim sağlanmıştır.
- BBC. (2024, 19 Kasım). *Çocuklara sosyal medya yasağı: Türkiye ve dünyada tartışılan kısıtlama modelleri ne?* 31.07.2025 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/czj7m2g4m3o> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [UNDP]. (2008). *Türkiye 2008 insani gelişim raporu: Türkiye'deki gençlik*. 31.07.2025 tarihinde http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/national-hdrs/2008-nhdr/uploads/2012/11/6_Ne_Azarlanan_Ne_Tasarlanan_Genclik.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Bradbury, S. ve Kay, T. (2008). Stepping into community? The impact of youth volunteering on young people's social capital. M. Nicholson ve R. Hoye (Eds.), *Sport and Social Capital* (ss. 285-317) içinde. Routledge (Taylor & Francis Groups). 31.07.2025 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/320107588_Stepping_into_Community_The_impact_of_youth_volunteering_on_young_people's_social_capital adresinden erişim sağlanmıştır.

- Braun, V. ve Clarke V. (2019). Psikolojide tematik analiz kullanımı. *Eğitimde Niteliksel Araştırma Dergisi*, 7(2), 873-898. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>
- CEDEFOP. (2018). *Skills forecast: Trends and challenges to 2030*. 31.07.2025 tarihinde https://www.cedefop.europa.eu/files/3077_en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2024). *Aile enstitüsü hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi*. Kararname Numarası: 171, Resmi Gazete Tarih: 25/12/2024, Sayı:32763. 31.07.2025 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241225-22.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Çağlar, A. ve Çağlar, T. (2025). The Turkish youth: Views on politics, economic situation, and immigrants in Türkiye. *Sosyoloji Dergisi*, 49, 37-63. <https://doi.org/10.59572/sosder.1644797>
- Çelik, Z. ve Gür, B. S. (2013). Turkey's education policy during the AK Party era (2002-2013). *Insight Turkey*, 15(4), 151-176. 31.07.2025 tarihinde <https://www.insightturkey.com/file/410/turkeys-education-policy-during-the-ak-party-era-2002-2013-fall-2013-vol15-no4> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Dezellan, T. (2023). *Young people's participation in European democratic processes*. 31.07.2025 tarihinde [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/745820/IPOL_STU\(2023\)745820_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/745820/IPOL_STU(2023)745820_EN.pdf) adresinden erişim sağlanmıştır.
- Dünya Ekonomik Forumu [WEF]. (2025). *The future skills alliance*. 31.07.2025 tarihinde <https://initiatives.weforum.org/reskilling-revolution/future-skills-alliance> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (1998). *Human capital investment an international comparison*. 31.07.2025 tarihinde https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/1998/04/human-capital-investment_gigh2633/9789264162891-en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (2022). *Recommendation of the council on creating better opportunities for young people*. OECD Legal Instruments. 31.07.2025 tarihinde <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0474> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (2023). *PISA 2022 results, factsheets, Türkiye*. 31. 07. 2025 tarihinde https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/turkiye_d67e6c05-en.html adresinden erişim sağlanmıştır.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (2025a). *Survey of adult skills (PIAAC) Yetişkin beceri araştırması (PIAAC)*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.oecd.org/en/about/programmes/piaac.html> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (2025b). *Adult skills Turkey (Survey of Adult Skills, PIAAC, 2015), Education GPS*. 31.07.2025 tarihinde <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?plotter=h5&primaryCountry=TUR&treshold=5&topic=AS> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (2025c). *The OECD learning compass 2030*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html> adresinden erişim sağlanmıştır.
- European Youth Forum. (2012). *Policy paper on youth rights*. 31.07.2025 tarihinde <https://tools.youthforum.org/policy-library/wp-content/uploads/2021/04/Policy-Paper-on-Youth-Rights.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Eurostat. (2024). *Statistics on young people neither in employment nor in education or training*. 31.07.2025 tarihinde https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training#:~:text=In%202023%2C%2012.5%20%25%20of%20young%20women%20aged%2015%E2%80%9329,may%20explain%20the%20gender%20gap adresinden erişim sağlanmıştır.
- Gençlik Örgütleri Platformu [GÖP]. (2024). *Gençlik siyasi tercihleri anketi*. 31.07.2025 tarihinde <https://go-for.org/genderin-politik-tercihleri-arastirmasi-2024-raporu-yayinda/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Gill, C., Weisburd, D., Nazaire, D., Prince, H. ve Gross Shader, C. (2024). Building "A beautiful safe place for youth" through problem-oriented community organizing: A quasi-experimental evaluation. *Criminology and Public Policy*, 23(2), 287-325. <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12657>
- Gür, B. S. (2016). *Democratization and massification of higher education in Turkey and challenges ahead*. Research and Occasional Paper Series: CSHE.3.16. Center for Studies in Higher Education. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.1866.9683>

- Gür, B. S., Dalmış, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z. ve Boz, N. (2012). *Türkiye'nin gençlik profili*. SETA Yayınları. 31.07.2025 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/311743645_Turkiye'nin_genclik_profil_i adresinden erişim sağlanmıştır.
- Habitat Derneği. (2023). *Türkiye'de gençlerin refahı anketi-5*. 31.07.2025 tarihinde <https://habitatdernegi.org/yayinlar/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Hofmann-van de Poll, F. ve Williamson, H. (2021). *European youth strategies - A reflection and analysis*. 31.07.2025 tarihinde <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/101043895/European+Youth+Strategies+-+reflection+paper.pdf/baz2cbo02-9705-620d-3ddb-bc4939c6d3b4> adresinden erişim sağlanmıştır.
- İslam İşbirliği Teşkilatı [İİT]. (2016). *Ortak gençlik strateji belgesi*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=3051&refID=1121> adresinden erişim sağlanmıştır.
- İstanbul Planlama Ajansı [İPA-İBB]. (2021). *Üniversite mezunu ev genci araştırma raporu*. 31.07.2025 tarihinde <https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/arastirma/universite-mezunu-ev-gencleri-arastirmasi-raporu/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- İTAM-KONDA. (2024). *İkinci yüzyılın eşiğinde toplumsal değerler ve gençlik*. 31.07.2025 tarihinde <https://konda.com.tr/uploads/genclik-ve-toplumsal-deg-erler-arastirma-raporu-4a14084372e7295eeefbb7da9136a27a7414c5b622a12e294c62d1c7ceo955.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Koç, B. ve Sezgin, F. (2024). Türkiye'de eğitimde ve istihdamda olmayan gençlik üzerine yapılmış çalışmalara ilişkin bir değerlendirme. *TEBD*, 22(3), 1738-1758. <https://doi.org/10.37217/tebd.1530217>
- Köse, M. F. (2024). Türkiye'de gençliğin toplumsal değişimi: 2011-2023 TÜİK istatistiklerine dayalı bir inceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 12(33), 114-131. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.1501658>
- ManpowerGroup. (2024). *2024 Türkiye yetenek açığı*. 31.07.2015 tarihinde https://manpower.com.tr/blog/2024_yetenek_acigi adresinden erişim sağlanmıştır.
- Özdiñç, A. (Ed.) (2020). *Türkiye'nin gençleri- İleri analizler*. TGSP Yayınları. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/frontend/storage/documents/4me41qCsZNNyduij3FbNsEIIJ7GD6hRViz2fN9j.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... ve Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- PAY Gençlik Derneği. (2024). *Gençler apolitik mi?* 31.07.2025 tarihinde <https://www.paygenclikdernegi.org/2024/05/31/gencler-apolitik-mi-calismamiz-yayinda/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Sarıçayır, E. (2009). *Avrupa Birliği gençlik politikaları çerçevesinde gençlik programı ve etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Suna, H. E., Tanberkan, H., Eroğlu, E., Gür, B. S. ve Özer, M. (2020). Horizontal skills mismatch in vocational education in Turkey: The reasons for out-of-field employment. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40(2), 931-955. <https://doi.org/10.26650/SJ.2020.40.2.0101>
- Taban, S. ve Kar, M. (2014). *Kalkınma ekonomisi*. Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2024). *Ailenin korunması ve güçlendirilmesi için vizyon belgesi ve eylem planı*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/media/165130/ailenin-korunmasi-ve-gu-clendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2024, 15 Şubat). *Evlenecek gençlerin desteklenmesi projesi*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/duyurular/evlenecek-genclerin-desteklenmesi-projesi/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2025). *Aile eğitim programı*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/sss/aile-ve-toplum-hizmetleri-genel-mudurlugu/aile-egitim-programi/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2025, 01 Ağustos). *Aile yılı kapsamında bugüne kadar 81 ilde 7 bin 937 faaliyet gerçekleştirildi*. 04.08.2025 tarihinde <https://www.aile.tr/haberler/aile-yili-kapsaminda-bugune-kadar-81-ilde-7-bin-937-faaliyet-gerceklestirildi/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2018). *Yeni Ekonomi Programı (Orta Vadeli Program) 2019-2021*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden erişim sağlanmıştır.

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2019). *Yeni Ekonomi Programı (Orta Vadeli Program) 2020-2022*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2020). *2020 yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/yillik-programlar/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2021). *2021 yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/yillik-programlar/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2022). *22 yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/yillik-programlar/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2023). *12. Kalkınma planı (2024-2028)*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB]. (2021). *Ulusal genç istihdam stratejisi ve eylem planı 2021-2023*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.cs.gb.gov.tr/cgm/dokumanlar/ulusal-genc-%C4%B1stihdam-stratejisi-ve-eylem-planı/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB]. (2013a). *Ulusal gençlik ve spor politikası belgesi*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130127-8-1.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB]. (2013b). *Gençlik araştırma çalıştayı*, Gençlik Araştırma Yayını, No: 2. Afşar Matbaacılık.
- Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB]. (2018-2023). *2017,2018,2019,2020,2021,2022 faaliyet raporları*. 31.07.2025 tarihinde <https://sgb.gsb.gov.tr/Sayfalar/3765/3396/faaliyet-raporlari.aspx> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB]. (2025). *Kültür ve sanat yarışmaları, sosyal ve kültürel etkinlikler*. 31.07.2025 tarihinde <https://genclik hizmetleri.gov.tr/hizmetlerimiz/sosyal-ve-kulturel-etkinlikler/kultur-ve-sanat-yarismalari/> , <https://genclik hizmetleri.gov.tr/hizmetlerimiz/sosyal-ve-kulturel-etkinlikler/> adreslerinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı [KB]. (2015). *10. Kalkınma planı (2014-2018) gençlik çalışma grubu raporu*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu-Kalkinma-Planı-Genclik-Calisma-Grubu-Raporu.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı [KB]. (2018). *11. Kalkınma planı (2019-2023) çocuk ve gençlik özel ihtisas komisyonu, gençlik çalışma grubu raporu*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Cocuk-ve-Genclik-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Genclik-Calisma-Grubu-Raporu.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı [KTB]. (2025). *Somut olmayan kültürel miras çalışmaları*. 31.07.2025 tarihinde <https://yakegm.ktb.gov.tr/TR-50839/somut-olmayan-kulturel-miras-envanter-calismalari.html> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2023). *100 yüz yüze çocuk oyunu*, TEGM. 31.07.2025 tarihinde <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/100cocukoyunu.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). *Türkiye yüz yıl eğitim modeli ortak metni*. 31.07.2025 tarihinde <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2025a). *Meslek liseleri için yeni istihdam odaklı program*. 31.07.2025 tarihinde <https://rdb.meb.gov.tr/meslek-liseleri-icin-istihdam-odakli-yeni-program/haber/32728/trhttps://mtegm.MoNE.gov.tr/www/meslek-liseleri-icin-istihdam-odakli-yeni-program/icerik/3435> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2025b). *Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü kurs programları yaşam boyu öğrenme dalları*. 31.07.2025 tarihinde <https://e-yaygin.meb.gov.tr/pagePrograms.aspxhttps://e-yaygin.MoNE.gov.tr/pagePrograms.aspx> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2018). *Türkiye gençliği 2018 anketi*. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/galeri/turkiye%E2%80%99nin-gencleri-2018> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2020). *Türkiye gençliği 2020 ayrıntılı verileri*. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/dokumanlar/arastirmalar-14> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2022a). *Türkiye gençliği: Mülteci algısı*. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/dokumanlar/arastirmalar-14> adresinden erişim sağlanmıştır.

- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2022b). *Türkiye gençliği: Yeni medya algısı*. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/dokumanlar/arastirmalar-14> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2022c). *Türkiye gençliği: Yükseköğrenim algısı*. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/dokumanlar/arastirmalar-14> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2024). *Türkiye gençliği: Kültür sanat algısı*. 31.07.2025 tarihinde <https://tgsp.org.tr/tr/dokumanlar/arastirmalar-14> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2023). *İstatistiklerde gençlik 2023*. 31.07.2025 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Genclik-2022-49670> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024a). *İstatistiklerde gençlik 2024*. 31.07.2025 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Genclik-2023-53677> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024b). *İstatistiklerde kadın, 2023*. 31.07.2025 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadin-2023-53675> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024c). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2024*. 05.08.2025 tarihinde [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492) adresinden erişim sağlanmıştır.
- U.S. Department of Education Office. (2007). *Understanding the youth development model*. 31.07.2023 tarihinde <https://educationnorthwest.org/sites/default/files/resources/factsheet13.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO]. (2022). *Youth employment in Turkey: Structural challenges and impact of the pandemic on Turkish and Syrian youth*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.ilo.org/publications/youth-employment-turkey-structural-challenges-and-impact-pandemic-turkish> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO]. (2024). *Global employment trends for youth 2024*. 31.07.2025 tarihinde https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-11/GET_2024_EN_web4.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO]. (2025). *Skills needs assessment and anticipation*. 31.07.2025 tarihinde <https://www.ilo.org/topics/apprenticeships/publications-and-tools/digital-toolkit-quality-apprenticeships/system-and-policy-level-key-building-blocks-quality-apprenticeships-system/labour-market-relevance/skills-needs-assessment-and-anticipation> adresinden erişim sağlanmıştır.